

NOTAT

INKLUSIONSPANELET: DATA, DEFINITIONER OG BESKRIVENDE ANALYSER

CHRISTIANE PRÆSTGAARD CHRISTENSEN

KØBENHAVN 2016

INKLUSIONSPANELET: DATA, DEFINITIONER OG BESKRIVENDE ANALYSER
Afdelingsleder: Mette Deding
Afdelingen for skole og uddannelse

© 2016 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

INDHOLD

1	INKLUSIONSPANELET: EN KVANTITATIV OG KVALITATIV PANELDATAINDSAMLING	5
	Datagrundlag	5
	De kvantitative data	6
	Besvarelsesprocenter og repræsentativitet	8
	Definitionen af udvalgte grupper af elever: tilbageførte elever og elever med særlige behov	11
	De kvalitative data	12
2	ELEVERNES OPLEVELSE AF TRIVSEL, DELTAGELSE OG MOTIVATION	15
	Beskrivelse af udvalgte elevgrupper: tilbageførte elever og elever med særlige behov	15
	Udviklingen over tid i elevernes oplevelse af forskellige aspekter af skolehverdagen	17
	Opsamling	33
3	FAKTORANALYSE	35
	Introduktion	35
	Analyse	36

Opsamling	45
BILAG	47
Bilag 1 Unik variation for spørgsmålene i data-indsamlingen november 2014	47
LITTERATUR	49

INKLUSIONSPANELET: EN KVANTITATIV OG KVALITATIV PANELDATABINDSAMLING

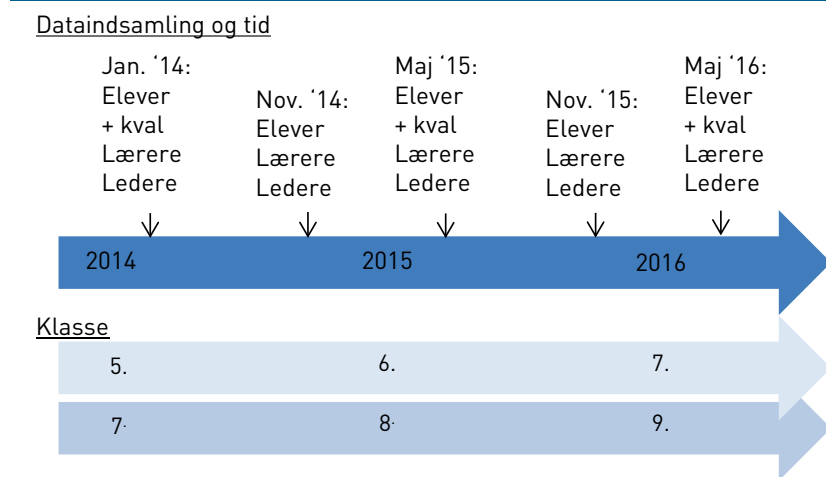
DATAGRUNDLAG

Kernen i Inklusionspanelet er en stor dataindsamling fra et panel bestående af flere end 9.000 elever fordelt på mere end 400 skoleklasser i hele Danmark. Eleverne er blevet fulgt af forskerne gennem tre skoleår – fra de gik i henholdsvis 5. og 7. klasse i 2014, til de gik i henholdsvis 7. og 9. klasse i foråret 2016. De har i alt besvaret fem spørgeskemaer – i januar 2014, november 2014, maj 2015, november 2015 og maj 2016. Strukturen for dataindsamlingen kan ses i figur 1.1. Både elever, deres klasselærere og skoleledere på de deltagende skoler besvarede spørgeskemaer i alle fem nedslag. Endvidere er der foretaget målinger af elevernes koncentrationsevne i forbindelse med de tre målinger i januar 2014, november 2014 og november 2015.¹ Der er foretaget kvalitative dataindsamlinger i januar 2014, maj 2015 og maj 2016. De kvalitative dataindsamlinger foregik både som enkeltinterview og som fokusgruppeinterview, hvor enkeltinterview var med tilbageførte elever, og fokusgrupperne var klassekammerater til tilbageførte elever.

1. Elevernes koncentrationsevne er blevet målt ved hjælp af *Opmærksomheds- og koncentrationstesten d21*., hvis overordnede sigte er at afdække testpersonens koncentrationsevne. Koncentrationsevnen anvendes som et resultatmål i analysen, fordi evnen til at koncentrere sig er direkte knyttet til læring og elevernes præstationer. Koncentrationsvanskeligheder forringer tilegnelse af faglige færdigheder: Elever, der ikke kan fastholde opmærksomheden om en bestemt opgave – fx pga. forstyrrelser fra andre elever – kan have svært ved at tilegne sig viden i skolen. Elevernes evne til at fokusere og koncentrere sig om en given opgave er således påvirket af, hvor velfungerende klassen som helhed er, og er en medvirkende faktor i faglig læring. Koncentrationstesten er nyttig som mål i denne analyse, idet man kan forvente, at eventuelle effekter af tilbageførsel på de øvrige elever viser sig tidligere på elevernes koncentration end på deres faglige kompetencer og færdigheder.

FIGUR 1.1

Struktur for de fem dataindsamlinger med angivelse af informanter og de tre kvalitative dataindsamlinger (kval), som blev foretaget i Inklusionspanelet.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

DE KVANTITATIVE DATA

De kvantitative data består af data fra tre målgrupper: elever, lærere og skoleledere. 400 skoler blev i 2013 inviteret til at deltage i Inklusionspanelet – af disse var halvdelen tilfældigt udtrukket af hensyn til generaliserbarhed, mens den anden halvdel blev udtrukket med overrepræsentation af kommuner, hvor en stor andel af de samlede antal elever modtager specialundervisning uden for en normalklasse. Begrundelsen for at udtrække skoler fra kommuner med høj segregeringsgrad var en forventning om, at relativt flere segregerede elever herfra vil blive tilbageført til almenklasserne i løbet af perioden med Inklusionspanelet. Formålet var at sikre, at Inklusionspanelets dataindsamlinger indeholder et vist antal tilbageførte elever. 170 skoler gav ved første dataindsamling tilsagn om at deltage i Inklusionspanelet. Fra de 170 skoler deltager over 400 klasser og ca. 9.300 elever. Det store antal deltagere i dataindsamlingerne er en fordel, fordi det giver større præcision i beregningerne, end det ville være muligt med en mindre omfattende stikprøve.

Igennem folkeskolen er der en naturlig bevægelse af elever mellem skoler og klasser. Eksempelvis flytter nogle elever skole, klasser bliver nedlagt eller sammenlagt, og skoler fusionerer eller lukker. Såfremt dette sker inden for Inklusionspanelet, således at eleven flytter fra en deltagende klasse til en anden deltagende klasse, kan vi følge eleven gennem alle fem ned-

slag. Men er eleven flyttet til en ny skole eller klasse, som ikke deltager, vil eleven ikke længere indgå i Inklusionspanelet efter overflytningen.

De gentagne dataindsamlinger, der har fulgt eleverne over tid, giver en panelstruktur i datagrundlaget, som gør det muligt at følge de samme elever over tid. I hver af de fem målinger har eleverne besvaret de samme spørgsmål, hvilket har givet forskerne et unikt datagrundlag til at belyse udviklingen i elevernes opfattelse af deres skoledag. Dermed kan vi for eksempel følge udviklingen i elevernes trivsel og deltagelse.

En stor del af spørgsmålene til eleverne stammer fra eksisterende spørgeskemaer, der er blevet gennemtestet i forbindelse med andre undersøgelser. Spørgeskemaerne til eleverne med henblik på at afdække elevernes egne oplevelser af inklusion bygger på tre typer af spørgsmål:

- Skolernes trivselsmåling: Der bruges udvalgte spørgsmål fra trivselsmålingen fra Dansk Center for Undervisningsmiljø (DCUM) til at afdække elevernes generelle trivsel (DCUM, 2015).
- Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ): Der bruges spørgsmål fra SDQ til at afdække bl.a. elevernes emotionelle symptomer, adfærdsvanskeligheder og hyperaktivitet/uopmærksomhed (Goodman, 1997).²
- SFI's egne spørgsmål: Der bruges spørgsmål fra SFI's tidligere spørgeskemaer om inklusion til at afdække elevernes egen oplevelse af inklusion (Baviskar m.fl., 2014).

Måden, vi har arbejdet med svarene fra spørgeskemaerne på, er, at der er dannet en række indeks, som hver især dækker over et antal spørgsmål, som indholdsmæssigt hører sammen. For at finde ud af, hvilke spørgsmål, der beskriver det samme underliggende emne, har vi udført en faktoranalyse. En faktoranalyse er en anerkendt og bredt anvendt statistisk metode, der komprimerer besvarelsen af flere spørgsmål. Den udførte faktoranalyse er detaljeret beskrevet i kapitel 3. Faktoranalysen har mundt ud i dannelsen af syv indeks, som bruges i vores analyser:

- Trivsel i skolen
- Deltagelse i læringsaktiviteter
- Deltagelse i sociale aktiviteter
- Motivation og arbejdsindsats

2. Elevernes vanskeligheder på det socio-emotionelle område er målt gennem elevernes egne besvarelser af det standardiserede instrument *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ). Disse spørgsmål har eleverne besvaret i forbindelse med besvarelse af spørgeskemaerne til brug for Inklusionspanelet. SDQ er et internationalt anvendt instrument udviklet til måling af børns socio-emotionelle og psykiske trivsel (se www.sdq.org). SDQ måler karakteren og graden af elevernes eventuelle særlige behov eller vanskeligheder. I denne analyse anvender vi SDQ i en reduceret form, hvor der ses særskilt på områderne emotionelle problemer, hyperaktivitet og adfærdsmæssige problemer.

- Oplevelse af faglig anerkendelse
- Faglig selvtillid og faglig udvikling
- Trivsel i lærer-elev-relation.

I forhold til de indeks, der er brugt i Inklusionspanelets statusnotater (Arendt m.fl., 2016; Christensen & Nielsen, 2015; Lynggaard & Lausten, 2014), bør man være opmærksom på, at de indeks, vi bruger her i de afsluttende analyser, er lidt forskellige, fordi vi har valgt den mere avancerede metode. Forskelle og ligheder er yderligere beskrevet i kapitel 2.

Til analyserne er de indsamlede data suppleret med registerdata fra Danmarks Statistik om elevernes baggrund, familie og andre forhold.

BESVARELSESPROCENTER OG REPRÆSENTATIVITET

Ud af de flere end 9.000 elever, der var inviteret til at deltage i dataindsamlingerne, besvarede hhv. 86 pct. og 78 pct. spørgeskemaerne ved den første og anden dataindsamling. Svarprocenten var med andre ord meget høj (tabel 1.1). Ved de tre sidste dataindsamlinger var besvarelsesprocenten med omkring de 60 pct. noget lavere, men dog stadig på niveau med, hvad man vil forvente ved den type dataindsamlinger. At svarprocenten er faldende over tid, er almindeligt i panelundersøgelser, hvor der kan opstå en vis træthed hos respondenterne i forhold til gentagne gange at besvare spørgeskemaer om samme emne. Derudover har der været nogle særlige omstændigheder omkring denne dataindsamling. De to dataindsamlinger, som er foretaget i maj måned, ligger samtidig med afholdelsen af 9.-klasseprøverne, hvorfor muligheden for at benytte computerfaciliteterne på skolerne er mindsket (dataindsamlingen foregik digitalt). Fjerde dataindsamling kom efter starten på et nyt skoleår i november 2015, hvor en række elever fra 8. klassetrin har forladt folkeskolen til fordel for blandt andet efterskoleophold, ligesom mange skoler desuden oplever naturlige skift omkring 7. klassetrin. En anden årsag til den faldende besvarelsesprocent kan være skolereformens ikrafttræden i 2014, hvor ønsket om at dokumentere ændringer i folkeskolen som følge af reformen steg. Det har medført et øget antal dokumentationsprojekter og som konsekvens af dette mindre interesse for at deltage i sådanne projekter generelt. Særligt i lyset af disse udfordringer er det stadig pæne besvarelsesprocenter, der opnås også ved de senere dataindsamlinger. Der er besvarelser fra mindst 5.000 elever igennem alle dataindsamlinger.

TABEL 1.1

Andelen af opnåede elevbesvarelser. Særskilt for dataindsamlinger. Procent.

	Jan. 2014	Nov. 2014	Maj 2015	Nov. 2015	Maj 2016
Opnåede besvarelser	86	78	58	63	57

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Vi har foretaget en repræsentativitetsanalyse med det formål at vurdere, hvorvidt besvarelserne i Inklusionspanelet er repræsentative for hele populationen af elever på de pågældende klassetrin. Der er flere kilder, der kunne bidrage til, at gruppen af elever, der har svaret på spørgeskemaerne, ikke er helt repræsentativ. For det første er det kun halvdelen af de skoler, som oprindeligt blev inviteret til at deltage i Inklusionspanelet, der er tilfældigt udtrukket af hensyn til generaliserbarhed – den anden halvdel er udtrukket i kommuner med en større andel af elever, der modtager specialundervisning uden for en normalklasse før Inklusionspanelets start. For det andet har der været et bortfald på flere niveauer i forhold til den oprindeligt udtrukne stikprøve. For eksempel har der været et bortfald blandt de oprindeligt inviterede skoler, hvoraf en del ikke har ønsket at deltage, og der har derudover været et bortfald på skole-, klasse- eller elevniveau i forhold til at besvare spørgeskemaet blandt de skoler og klasser, der i udgangspunktet har indvilliget til at deltage i Inklusionspanelet.

For at vurdere den samlede repræsentativitet har vi undersøgt, hvorvidt besvarelserne i Inklusionspanelet er repræsentative for hele populationen af elever i folkeskolens almenklasser på de relevante klassetrin. Helt konkret har vi – for den første og den sidste dataindsamling – undersøgt, om der er signifikant forskel med hensyn til elevernes baggrundskarakteristika blandt dem, der har besvaret spørgeskemaerne, når man sammenligner med hele populationen af elever i folkeskolens almenklasser på de relevante klassetrin. Det overordnede indtryk er, at forskellene er meget små, jf. tabel 1.2.³ Elever fra uddannelses- og indkomstmæssigt velstillede hjem er dog lidt underrepræsenterede blandt besvarelserne. Det kan netop skyldes, at vi ved stikprøveudtagningen har fået en overrepræsentation af skoler fra kommuner med mange elever i specialskoler og specialklasser, og at det dermed er en skævhed, der er indbygget i vores metodedesign. Der er en svag tendens til, at disse forskelle er lidt mere udtalte ved sidste dataindsamling end ved den første, men forskellene må også her betegnes som små.⁴

Helt overordnet set må datamaterialet dog beskrives som tilnærmelsesvis repræsentativt for den relevante del af elevpopulationen.

3. Selvom forskellene er meget små, bliver enkelte af dem statistisk signifikante, fordi vi har et stort datamateriale.

4. For eksempel har 9 pct. af eleverne, der har besvaret spørgeskema i sidste runde, fædre med lang videregående uddannelse, mod 11 pct. i hele populationen af elever på de samme klassetrin i folkeskolens almenklasser.

De små skævheder, der optræder, skyldes formentlig det delvis stratificerede stikprøvedesign, hvor halvdelen af stikprøven er udtrukket blandt kommuner med en relativt høj andel elever i segregerede specialtilbud.

TABEL 1.2

Repræsentativitetsanalyse. 1. og 5. dataindsamling.

	Dataindsamling januar 2014			Dataindsamling maj 2016		
	Hele populationen	Elever, der har besvaret spørgeskema	Forskel	Hele populationen	Elever, der har besvaret spørgeskema	Forskel
Dreng	0,502	0,501	0,00	0,506	0,510	0,00
Bor med mor og far	0,666	0,669	0,00	0,669	0,676	-0,01
Dansk baggrund	0,920	0,923	0,00	0,911	0,911	0,00
<i>Moderens uddannelse</i>						
Ingen ungdomsuddannelse	0,151	0,153	0,00	0,152	0,148	0,00
EUD	0,362	0,358	0,00	0,363	0,364	0,00
Gymnasial uddannelse	0,062	0,058	0,00	0,063	0,059	0,00
Kort videregående uddannelse	0,049	0,043	0,01 *	0,049	0,046	0,00
Mellemlang vid.gående uddannelse	0,252	0,265	-0,01 *	0,249	0,263	-0,01 *
Lang videregående uddannelse	0,096	0,089	0,01 *	0,095	0,076	0,02 ***
<i>Faderens uddannelse</i>						
Ingen ungdomsuddannelse	0,172	0,166	0,01	0,173	0,167	0,01
EUD	0,407	0,427	-0,02 ***	0,405	0,430	-0,02 ***
Gymnasial uddannelse	0,050	0,045	0,01 *	0,051	0,043	0,01 *
Kort videregående uddannelse	0,074	0,072	0,00	0,074	0,072	0,00
Mellemlang vid.gående uddannelse	0,129	0,130	0,00	0,128	0,131	0,00
Lang videregående uddannelse	0,111	0,100	0,01 **	0,109	0,087	0,02 ***
<i>Faderens arbejdsmarkedsstatus</i>						
Selvstændig	0,080	0,081	0,00	0,078	0,086	-0,01 *
Lønmodtager, højt niveau	0,218	0,208	0,01 *	0,216	0,196	0,02 **
Lønmodtager, mellemniveau	0,123	0,118	0,00	0,123	0,122	0,00
Lønmodtager, grundniveau	0,263	0,275	-0,01 *	0,264	0,275	-0,01
Lønmodtager, øvrige	0,154	0,159	-0,01	0,153	0,154	0,00
Overførselsindkomst	0,091	0,086	0,00	0,093	0,087	0,01
Øvrige udenfor arbejdsmarkedet	0,031	0,028	0,00	0,032	0,030	0,00
<i>Moderens arbejdsmarkedsstatus</i>						
Selvstændig	0,037	0,036	0,00	0,036	0,032	0,00
Lønmodtager, højt niveau	0,165	0,161	0,00	0,163	0,151	0,01 *
Lønmodtager, mellemniveau	0,240	0,238	0,00	0,237	0,234	0,00
Lønmodtager, grundniveau	0,263	0,267	0,00	0,265	0,278	-0,01
Lønmodtager, øvrige	0,100	0,107	-0,01	0,100	0,109	-0,01
Overførselsindkomst	0,124	0,117	0,01	0,125	0,117	0,01
Øvrige udenfor arbejdsmarkedet	0,058	0,056	0,00	0,059	0,053	0,01
<i>Moderens indkomst</i>						
Laveste indkomstkvarantil	0,247	0,248	0,00	0,246	0,248	0,00
Næst-laveste indkomstkvarantil	0,247	0,250	0,00	0,245	0,266	-0,02 ***
Næst-højeste indkomstkvarantil	0,247	0,244	0,00	0,247	0,240	0,01
Højeste indkomstkvarantil	0,247	0,240	0,01	0,248	0,219	0,03 ***
<i>Faderens indkomst</i>						
Laveste indkomstkvarantil	0,240	0,233	0,01	0,240	0,229	0,01
Næst-laveste indkomstkvarantil	0,239	0,254	-0,02 **	0,238	0,269	-0,03 ***
Næst-højeste indkomstkvarantil	0,239	0,245	-0,01	0,239	0,238	0,00
Højeste indkomstkvarantil	0,241	0,224	0,02 ***	0,241	0,213	0,03 ***

Anm.: ***: p < 0,001, **: p < 0,01, *: p < 0,05.

Kilde: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet samt registerdata.

Inklusionspanelet har også indsamlet spørgeskemasvar blandt elevernes klasselærere og skoleledere på de deltagende skoler. Af tabel 1.3 fremgår det, at besvarelsesprocenterne blandt lærerne ved de fem dataindsamlinger varierer mellem 62 og 74 pct. Besvarelsesprocenterne blandt skolelederne ved de fem dataindsamlinger varierer mellem 75 og 82 pct.

TABEL 1.3

Andelen af opnåede besvarelser for lærer og skoleledere. Særskilt for dataindsamlinger. Procent.

	Jan. 2014	Nov. 2014	Maj 2015	Nov. 2015	Maj 2016
Opnåede besvarelser – lærere	64	62	74	69	73
Opnåede besvarelser – skoleledere	80	82	79	82	75

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

DEFINITIONEN AF UDVALGTE GRUPPER AF ELEVER: TILBAGEFØRTE ELEVER OG ELEVER MED SÆRLIGE BEHOV

I nogle af analyserne opdeles eleverne i forskellige grupper. Hvordan disse grupper defineres, og hvilke betegnelser der bruges om dem, forklares her.

Som *tilbageførte elever* (eller *fornyligt tilbageførte elever*) betegnes elever, der er kommet til den almindelige folkeskoleklasse fra en specialklasse eller fra en specialskole inden for det indeværende eller forrige skoleår – uanset om de før deres tid i specialtilbuddet har gået i en almindelig klasse, eller om de altid har gået i en specialklasse eller specialskole. I de kvantitative analyser er denne definition først og fremmest baseret på registerdata,⁵ mens de kvalitative interview tager udgangspunkt i elevernes besvarelser herom i elevspørgeskemaerne.

Sprogbrugen i inklusionsdiskursen er under kontinuerlig forandring og afspejler selvsagt det aktuelle syn på såvel problemstillingerne som løsningerne på dem. For at gennemføre analyserne har vi brug for at kunne skelne mellem elever med og uden særlige behov i vores data. Det er meget vanskeligt at omsætte den juridiske definition af ”elever med særlige behov” i en forskningsundersøgelse, idet vi vil identificere elever med forskellige vanskeligheder, der imidlertid ikke nødvendigvis har behov for støtte eller specialpædagogiske tiltag. Til brug for analyserne har vi anvendt en definition ud fra følgende kriterier:

5. Definitionen er først og fremmest baseret på registerdata. Kriterierne er, at eleven enten iflg. registeroplysninger er en tilbageført elev eller har besvaret Inklusionspanelets spørgeskema. Med det andet kriterie fanger vi elever, der måske er på vej fra specialklasse til almenklasse med nogle timer om ugen begge steder, men uden at de er registreret som almenklasseelever i registrene.

- Eleven har vedvarende modtaget ekstra støtte i undervisningen (igennem de 2 år med Inklusionspanelet; ifølge elevens egne oplysninger)
- Eleven er for nylig flyttet fra et segregeret specialundervisningstilbud (specialklasse eller specialskole) til den almene undervisning
- Eleven har socio-emotionelle vanskeligheder, som ligger uden for normalområdet (målt ved hjælp af SDQ⁶)
- Eleven har en psykiatrisk diagnose.

Elever, der opfylder ét eller flere af disse kriterier⁷, er medtaget i vores definition af elever med særlige behov. Kriterierne i denne afgrænsning er pragmatisk valgt efter, hvilke oplysninger der stod til rådighed for projektet. Ved denne definition bør man være opmærksom på, at det er et forsøg på at identificere en gruppe elever, der kan have særlige vanskeligheder og behov i større eller mindre grad, men at det kun kan være en tilnærmelse. Således vil der også indgå elever, der fx pga. ordblindhed kun har 1-2 støttetimer om ugen. På den anden side vil vi ikke fange elever, der måske har brug for støtte, men ikke får den, hvis de vel at mærke også falder uden for de øvrige tre kriterier, dvs. hverken er tilbageført, har en psykiatrisk diagnose eller har svære socio-emotionelle vanskeligheder. I mangel af bedre bruger vi denne definition i de kvantitative analyser. Ifølge denne definition er det hver femte af eleverne i Inklusionspanelet, der har særlige behov. Det er vigtigt at være opmærksom på, at ikke alle disse elever vil være elever med særlige behov *i lovens forstand*. Den i de kvantitative analyser anvendte definition af elever med særlige behov er noget bredere end lovgivningen på området.

DE KVALITATIVE DATA

I forbindelse med indsamlingen af det kvalitative datamateriale til Inklusionspanelet er der foretaget i alt 48 interview med tilbageførte elever. Desuden er der udført fokusgruppeinterview med klassekammerater til én eller flere tilbageførte elever. Informanterne til disse interview er blevet udvalgt blandt de deltagende skoler ud fra en række kriterier. Der er indhentet samtykke hos både forældre og klasselærere for alle deltagende informanter.

ENKELTINTERVIEW

Ud fra elevernes svar i den første kvantitative dataindsamling i januar 2014 kunne man identificere 130 elever, som selv havde svaret, at de var tilbage-

6. Dette er målt ved det såkaldte Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ).

7. I vores data er 2,5 pct. af eleverne tilbageført, 5 pct. har en psykiatrisk diagnose, 9 pct. har en socio-emotionel SDQ uden for normalområdet, og 7,5 pct. svarer, at de får støtte i skolen.

ført fra en specialklasse eller specialskole, og at forskerne måtte kontakte dem for at foretage opfølgende interview. Herefter indhentede man skriftlige samtykkeerklæringer fra forældrene og tjekkede samtidig, om elevens eget udsagn om tilbageførsel var korrekt. Der blev foretaget i alt 48 interview med tilbageførte elever over de 3 skoleår med Inklusionspanelet: 12 interview i 2014, 17 i 2015 og 19 i 2016. Interviewene var semistrukturerede og tog afsæt i syv fokuspunkter, som bl.a. dækker over specifikt læringsorienterede og trivselsrelaterede fokuspunkter. Derudover blev der bl.a. fokuseret på segregeringsprocessen og inklusionsprocessen.

FOKUSGRUPPEINTERVIEW

Eleverne til fokusgruppeinterviewene er udvalgt ud fra, om der går mindst én tilbageført elev i klassen, samt at de har tilkendegivet, at forskerholdet måtte kontakte dem for opfølgende interview.

TABEL 1.4

Elever, der har deltaget i fokusgruppeinterview, fordelt på fokusgrupper. Særskilt for dataindsamlinger. Antal.

Fokusgrupper	Januar 2014	Maj 2015	Maj 2016
Klasse 1	4	3	5
Klasse 2	7	6	4
Klasse 3	7	6	7
Klasse 4	8	7	6
Klasse 5	6	5	5
Klasse 6	7	8	6
Klasse 7	7	7	6
Klasse 7.b			3
Total	46	42	42

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Af tabel 1.4 fremgår det, at der er foretaget fokusgruppeinterview i 7 klasser. I sidste dataindsamling blev klasse 7 delt i to, hvorfor der fremgår en klasse 7.b i sidste dataindsamling. 23 elever har været med i alle tre runder. 18 elever har været med i to runder, mens 25 elever kun har været med i en enkelt runde. Samlet har 66 elever deltaget i ét eller flere fokusgruppeinterview i løbet af perioden. På tværs af skolerne er der stor forskel på andelen af elever, der har deltaget i alle tre runder. I nogle tilfælde har næsten alle eleverne deltaget i alle tre runder, mens det andre steder er meget få af de oprindelige elever, der har deltaget i alle runder. I alt er der foretaget fokusgruppeinterview med 130 elever, og alle interviewene har været opbygget omkring tre emner: læring, trivsel og inklusion. Temaerne var de samme i hver runde, mens de individuelle spørgsmål blev tilpasset på baggrund af de foregående fokusgruppeinterview. Selvom klassekammeraterne er blevet udvalgt til deltagelse i fokusgruppeinterview, fordi der har gået en tilbageført elev i deres klasse, er det vigtigt at understrege, at der ikke er blevet talt om enkeltelever. Temaet

inklusion er blevet talt om i brede vendinger og har omhandlet alle slags elever med særlige behov – ikke kun tilbageførte.

ELEVERNES OPLEVELSE AF TRIVSEL, DELTAGELSE OG MOTIVATION

BESKRIVELSE AF UDVALGTE ELEVGRUPPER: TILBAGEFØRTE ELEVER OG ELEVER MED SÆRLIGE BEHOV

I det følgende kortlægger vi de enkelte *elevgrupper*, som gennemgående fokuseres på i resten af notatet. Vi ser på følgende to grupper af elever: Elever med særlige behov og tilbageførte elever (jf. definitioner i kapitel 1).

Af tabel 2.1 fremgår det, at eleverne med særlige behov med statistisk sikkerhed adskiller sig fra de øvrige elever med hensyn til de fleste karakteristika, vi har undersøgt. Kun med hensyn til andelen af elever med anden etnicitet end dansk, adskiller de to elevgrupper sig ikke fra hinanden. Drengene og børnene, der ikke bor i kernefamilier, er oftere repræsenteret blandt elever med særlige behov. Derudover er forældrene oftere på passiv forsørgelse eller mangler en kompetencegivende uddannelse, mens færre er i beskæftigelse.

TABEL 2.1

Baggrundskarakteristika for elever med særlige behov sammenlignet med øvrige elever. Grunddata 2013.

	Øvrige	Elever med særlige behov
Drenge	0,50	0,53 **
Anden etnicitet end dansk	0,11	0,11
Bor i kernefamilie	0,74	0,63 ***
Mor på passiv forsørgelse	0,05	0,08 ***
Far på passiv forsørgelse	0,04	0,06 ***
Mor i beskæftigelse	0,79	0,70 ***
Far i beskæftigelse	0,82	0,74 ***
Mor har ikke kompetencegivende uddannelse	0,16	0,24 ***
Far har ikke kompetencegivende uddannelse	0,18	0,25 ***

Anm.: ***: $p < 0,001$, **: $p < 0,01$, *: $p < 0,05$. Ved hjælp af t-test er der testet, om eleverne med særlige behov adskiller sig fra de øvrige elever.

Kompetencegivende uddannelse: Uddannelse på højere niveau end grundskole og almen-gymnasiale uddannelser.

Der anvendes baggrundskarakteristika for 2014.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet samt registerdata.

Vi ser de samme mønstre hos de tilbageførte elever, som vi gør hos eleverne med særlige behov – blot er de mere udtalte. Af tabel 2.2 fremgår det, at også de tilbageførte elever med statistisk sikkerhed adskiller sig fra de øvrige elever med hensyn til de fleste baggrundskarakteristika. Kun med hensyn til andelen af elever med anden etnicitet end dansk adskiller de to elevgrupper sig ikke fra hinanden.

TABEL 2.2

Baggrundskarakteristika for tilbageførte elever sammenlignet med øvrige elever i 2014.

	Øvrige	Tilbageførte elever
Drenge	0,50	0,70 ***
Anden etnicitet end dansk	0,11	0,10
Bor i kernefamilie	0,72	0,36 ***
Mor på passiv forsørgelse	0,05	0,13 ***
Far på passiv forsørgelse	0,05	0,09 ***
Mor i beskæftigelse	0,78	0,60 ***
Far i beskæftigelse	0,81	0,66 ***
Mor har ikke kompetencegivende uddannelse	0,18	0,30 ***
Far har ikke kompetencegivende uddannelse	0,19	0,36 ***

Anm.: ***: $p < 0,001$, **: $p < 0,01$, *: $p < 0,05$. Ved hjælp af t-test er der testet, om de tilbageførte elever adskiller sig fra de øvrige elever.

Kompetencegivende uddannelse: Uddannelse på højere niveau end grundskole og almen-gymnasiale uddannelser.

Der anvendes baggrundskarakteristika for 2014.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet samt registerdata.

Generelt gælder det for både eleverne med særlige behov og de tilbageførte elever, at de kommer fra hjem med færre ressourcer end de øvrige elever, men forskellene er mest udtalt for de tilbageførte elever.

UDVIKLINGEN OVER TID I ELEVERNES OPLEVELSE AF FORSKELLIGE ASPEKTER AF SKOLEHVERDAGEN

Elevernes løbende besvarelse af spørgeskemaer om bl.a. deres trivsel, deltagelse i faglige og sociale aktiviteter i forbindelse med skolen udgør kernen i Inklusionspanelets dataindsamling. Formålet med dette afsnit er at give et overblik over nogle aspekter af elevernes egen oplevelse af inklusionen i deres hverdag på skolen, og hvordan eleverne har udviklet sig i løbet af de 3 skoleår med Inklusionspanelet. Vi beskriver først udviklingen i tre centrale områder, som allerede løbende er blevet flugt i Inklusionspanelets statusnotater: elevernes egen opfattelse af, hvordan de trives i skolen, i hvor høj grad de deltager i læringsaktiviteter, og hvorvidt de deltager i sociale arrangementer i og uden for skolen. Derefter beskriver vi udviklingen mht. fire andre dimensioner, der ikke tidligere er beskrevet. Her ser vi på elevernes motivation og arbejdsindsats, elevernes faglige selvtillid og oplevelse af faglig udvikling, trivsel i lærer-elevrelationen og elevernes oplevelse af faglig anerkendelse.

Foruden at præsentere overordnede tendenser for gennemsnittet af alle elever undersøger vi også, hvordan udvalgte elevgrupper vurderer deres trivsel og deltagelse. Vi ser specifikt på grupperne af hhv. elever med særlige behov (ekskl. de tilbageførte elever), tilbageførte elever samt deres klassekammerater.⁸ Gruppen af elever med særlige behov uden de tilbageførte elever benævnes i det følgende som *elever med særlige behov (ekskl. tilbageførte)* eller blot *øvrige elever med særlige behov*. I alle beskrivelserne er der fokus på udviklingen over tid: fra første dataindsamling i januar 2014 til sidste måling i maj 2016.

I de løbende statusnotater, der er blevet udgivet i projektets regi, har der været fokus på to aspekter af trivsel (individuel og kollektiv), samt to aspekter af deltagelse (faglig og social).⁹ Bag hvert af disse måltal har ligget mellem to og fire enkeltspørgsmål fra elevspørgeskemaerne, som forskerne vurderede var velegnede til at beskrive de fire dimensioner. Til brug for analyserne i den afsluttende rapport til Inklusionspanelet har vi valgt at anvende den mere avancerede tilgang, faktoranalysen, som er detaljeret beskrevet i kapitel 3. Faktoranalysen har identificeret tre sæt af enkeltspørgsmål, hvor besvarelsene giver et godt overblik over tre aspekter af elevernes skolegang, som er sammenlignelige med de aspekter, som blev afdækket i de løbende statusnotater:

- Trivsel i skolen
- Deltagelse i læringsaktiviteter
- Deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen.

8. Jf. afgrænsningen af tilbageførte elever hhv. elever med særlige behov i kapitel 1.

9. Arendt m.fl., 2016; Christensen & Nielsen, 2015; Lynggaard & Lausten, 2014.

De to resulterende indeks for deltagelse er stort set identiske med de tidligere indeks. Det nye trivselsindeks er dog udvidet med to nye spørgsmål, som ikke indgik i måltallene for trivsel (jf. boks 2.1).

BOKS 2.1

Forskelle og ligheder mellem måltal anvendt i statusnotaterne og indekstallene i nærværende notat.

I de tre statusnotater fra Inklusionspanelet er der anvendt en mere simpel type måltal end i de afsluttende analyser. De tre nye indeks Trivsel i skolen, Deltagelse i læringsaktiviteter samt Deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen svarer til tallene for Individuel trivsel, Faglig deltagelse og Social deltagelse i statusrapporterne.

I forhold til det tidligere tal for Individuel trivsel indgår tre ekstra spørgsmål i indekset for Trivsel i skolen (Behandler I hinanden godt i klassen? Bliver du forstyrret af larm i timerne? Når jeg laver gruppearbejde med mine klassekammerater, får jeg lov at være med), mens de øvrige tre spørgsmål er uændrede.

I forhold til det tidligere tal for Faglig deltagelse, er ét spørgsmål skiftet ud (Når jeg laver gruppearbejde med mine klassekammerater, får jeg lov til at være med, er skiftet ud med Når jeg ikke kan finde ud af en bestemt ting i skolen, tør jeg godt sige det i klassen), mens de øvrige tre spørgsmål er uændrede.

I det nye indeks Deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen indgår præcis de samme spørgsmål som i det tidligere tal for Social deltagelse.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

I alle spørgsmål angiver eleverne deres svar på en skala fra 1 (lavest mulige trivsel hhv. deltagelse) til 5 (højest mulige trivsel hhv. deltagelse). De tre indeks bygger på mellem 3 til 6 spørgsmål hver (se kapitel 3). Ved at tage gennemsnittet af fx de 6 spørgsmål for trivsel i skolen får vi ét individuelt trivselsindekstal for hver elev. Det er udviklingen over tid i disse indeks (trivsel i skolen, deltagelse i læringsaktiviteter, deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen), som beskrives i det følgende.

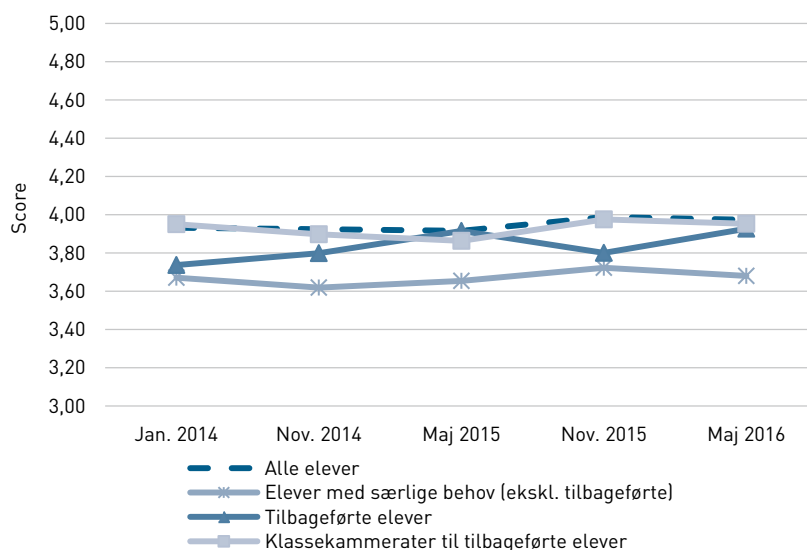
ELEVERS TRIVSEL I SKOLEN

Elevernes trivsel i skolen beskrives ved hjælp af et indeks bestående af 6 spørgsmål (se tabel 3.6). Trivsel i skolen udtrykkes ved glæde ved at gå i skole, at være glad for sin klasse, men også, om man oplever, at der er ro i timerne, og at man får lov at være med i gruppearbejde.

Ser vi på den samlede elevgruppe, ligger den gennemsnitlige trivsel mellem 3,9 og 4,0 i hele perioden (figur 2.1). Der måles på en skala fra 1 til 5, hvilket vil sige, at der er tale om god trivsel hos eleverne, når man tager en gennemsnitsbetragtning. Den gennemsnitlige trivsel har været meget stabil over den periode, hvor der er indsamlet data til Inklusionspanelet.

FIGUR 2.1

Trivsel i skolen blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Særskilt for udvalgte grupper. Dataindsamlinger 2014-2016. Gennemsnitlig score på indeks med skala fra 1 til 5.

Anm.: Medtaget er alle elever, som har svaret på de 6 spørgsmål, som indgår i indekset (se bilag 1).

Elever med særlige behov er eksklusiv de tilbageførte elever.

Indekset løber fra 1 til 5.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Én ting er, hvordan gennemsnittet udvikler sig over tid, en anden, hvordan det ser ud blandt elever, der trives særligt godt eller dårligt.

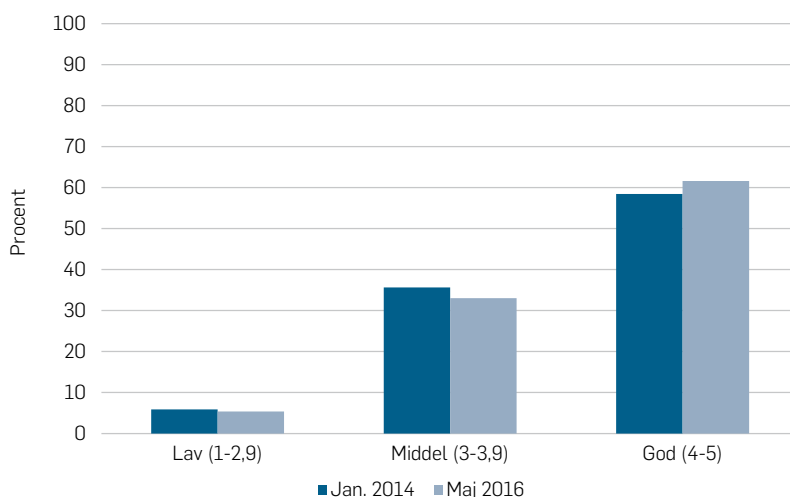
Størstedelen (58 pct.) af alle besvarelserne angiver ved første dataindsamling, at de i høj grad trives (med et trivselsindeks på 4 eller derover); jf. figur 2.2. Over hele perioden er denne andel steget med 3 procentpoint. Desuden er der ved Inklusionspanelets start 6 pct. af eleverne, der har angivet lav trivsel med et trivselsindeks på mindre end 3. Denne andel er faldet med et halvt procentpoint. Over skoleårene 2013/14 til 2015/16 er der altså blevet flere elever med god trivsel i skolen og lidt færre med dårlig trivsel. Alt i alt har godt halvdelen af eleverne i 2016 en rigtig god trivsel (62 pct.), omend der samtidig er en mindre gruppe elever (5,5 pct.), der ikke trives særligt godt.

Helt overordnet indikerer disse resultater, at langt de fleste elever i Inklusionspanelet trives rigtig godt i skolen, omend der samtidig er en mindre gruppe elever, der ikke trives særlig godt. Med til historien hører endvidere, at det kun er elever, der går i skole, der besvarer spørgeskemaet og dermed indgår i vores analyser. Elever, der ikke kommer i skole, fordi de har svært ved at være i almenklassen, fx børn med diagnoser inden for autisme-spektret, ville ellers indgå i gruppen, som trives dårligt. I realiteten er der derfor formentlig flere elever med dårlig trivsel

end de 5 pct., som vi måler med besvarelsene i dataindsamlingen. Hvor meget højere det faktiske tal ligger, kan vores undersøgelse ikke belyse.

FIGUR 2.2

Trivsel i skolen blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Dataindsamlinger januar 2014 og maj 2016. Andel elever med hhv. lav, middel og god trivsel. Procent.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

TRIVSEL I UDVALGTE ELEVGRUPPER

Nu ser vi særskilt på udvalgte elevgrupper. Elever med særlige behov (ekskl. tilbageførte) trives vedvarende ringere end den samlede elevgruppe generelt (figur 2.1). Indekstallet ligger stabilt omkring 3,6-3,7 gennem hele perioden mod et generelt gennemsnit på 3,9-4,0 for alle elever.

Udviklingen i trivsel hos de tilbageførte elever er noget svingende. Udsvingene skyldes sandsynligvis det forholdsvis lille antal tilbageførte elever, der indgår i analysen. I hvert nedslag indgår besvarelser fra mellem 60-160 tilbageførte elever. De tilbageførte elevers trivsel ligger i 3 ud af de 5 nedslag under den generelle trivsel, mens trivsel måles som liggende på det generelle niveau i runde 3 og 5 af dataindsamlingerne. Grundet de store udsving i trivselsindekser kan vi dårligt vurdere, om der er tale om en generel positiv tendens i udviklingen i trivsel blandt de tilbageførte elever. Vi må nøjes med at konstatere, at der er tale om forsigtige tegn på dette, men udsvingene over tid for denne gruppe gør, at vi ikke kan være sikre på, at det er vedvarende eller holdbare positive ændringer. Over hele perioden er det dog sådan, at trivsel blandt de tilbageførte er bedre end trivsel i gruppen med særlige behov (ekskl. de tilbageførte).

Der er stor opmærksomhed omkring, hvorvidt de øvrige elever i klasser med tilbageførte elever oplever dårligere trivsel i skolen. Vi har derfor set særskilt på elever, der har en klassekammerat, som er tilbage-

ført. Det viser sig, at trivslen hos klassekammeraterne til de tilbageførte elever over hele perioden er stort set lige så god som det generelle niveau. Klassekammerater til tilbageførte elever trives således ikke dårligere end gennemsnitseleven.

Generelt dannes der et billede af, at den gennemsnitlige trivsel er stabilt høj, men at udsatte grupper som de tilbageførte elever og særligt elever med særlige behov (ekskl. tilbageførte) trives noget ringere. På trods af måske små forsigtige tegn i retning af, at trivslen stiger over dataindsamlingsperioden for gruppen af tilbageførte, er der dog ikke tale om en klar positiv udvikling for de øvrige elever med særlige behov. Hertil kommer, at det skal bemærkes, at niveauet for trivslen blandt de øvrige elever med særlige behov ligger *under* trivslen for tilbageførte. Det kan være et tegn på, at disse elever har nogle behov, der bør tages bedre hånd om, eftersom målet er, at deres trivsel skal være på niveau med deres klassekammeraters.

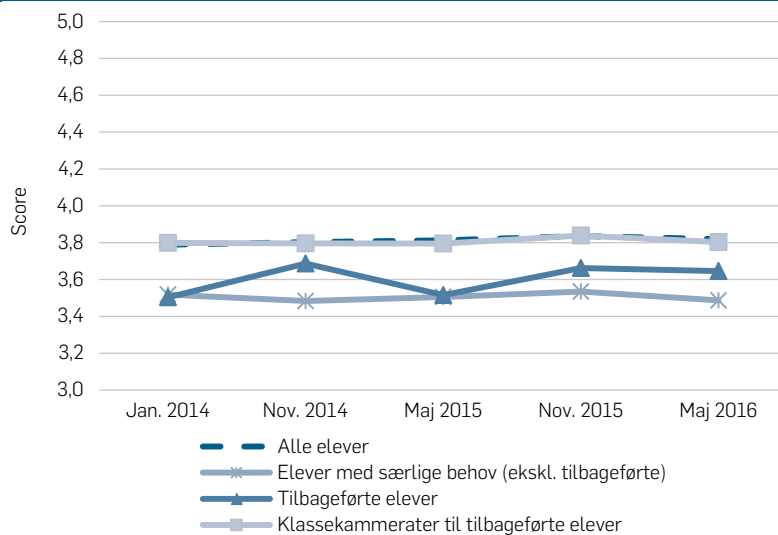
ELEVERNES DELTAGELSE I LÆRINGSAKTIVITETER

I indekset for elevernes deltagelse i læringsaktiviteter indgår oplysninger om fx, hvor tit eleven rækker fingeren op, deltager i klassesdrøftelser og er aktiv i gruppearbejdet med klassekammeraterne. Indekset er dannet på baggrund af 4 spørgsmål (se tabel 3.9).

Den generelle deltagelse i læringsaktiviteter for den samlede elevgruppe er god og ligger stabilt på omtrent 3,8 i hele perioden (figur 2.3). Andelen af elever med høj deltagelse i læringsaktiviteter (indekstal på 4 eller derover) er ved Inklusionspanelets start omkring 50 pct. af alle besvarelserne, og denne andel er steget med 4 procentpoint over hele perioden, jf. figur 2.4. Andelen af elever, som angiver lav deltagelse (indekstal under 3), er steget marginalt fra 11,0 til 11,5 pct. Over hele perioden med Inklusionspanelet er der dermed blevet flere elever med god deltagelse, mens andelen med lav deltagelse ikke har været faldende (den er tværtimod steget en smule). Alt i alt har godt halvdelen af eleverne i 2016 en god deltagelse i læringsaktiviteter (54 pct.), omend der samtidig er en gruppe elever (11,5 pct.), der ikke deltager særligt meget.

FIGUR 2.3

Deltagelse i læringsaktiviteter blandt elever, der har besvaret spørgeskema. Særskilt for udvalgte grupper. Dataindsamlinger 2014-2016. Gennemsnitlig score på indeks med skala fra 1 til 5.

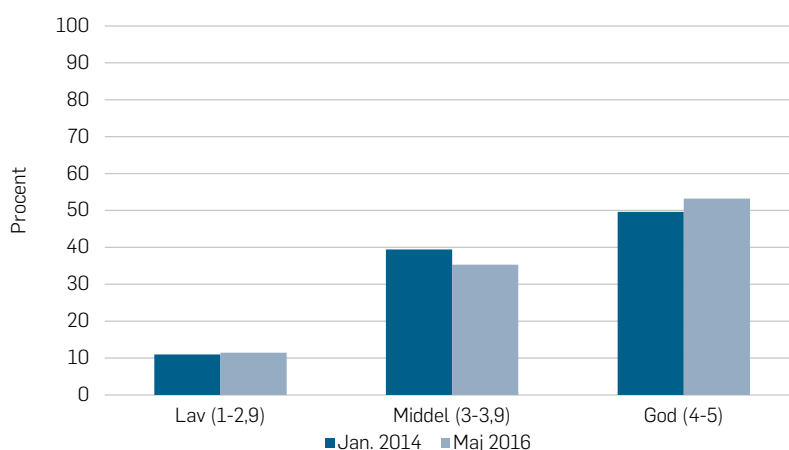

Anm.: Medtaget er alle elever, som har svaret på de 6 spørgsmål, som indgår i indekset (se bilag 1).
 Elever med særlige behov er eksklusiv de tilbageførte elever.
 Indekset løber fra 1 til 5.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

FIGUR 2.4

Deltagelse i læringsaktiviteter blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Dataindsamlinger januar 2014 og maj 2016. Andel elever med hhv. lav, middel og god deltagelse. Procent.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

DELTAGELSE I LÆRINGSAKTIVITETER FOR UDVALGTE ELEVGRUPPER

Nu ser vi igen særskilt på udviklingen hos udvalgte elevgrupper. Elever med særlige behov (ekskl. tilbageførte) har en lavere deltagelse i læringsaktiviteter end den samlede elevgruppe (figur 2.3). Indekstallet ligger stabilt på omkring 3,5 gennem hele perioden mod et generelt gennemsnit på 3,8 for eleverne generelt. Som vi allerede så det for trivsel, er udviklingen hos de tilbageførte elever også her noget svingende. I første og tredje år er deltagelsen lige så lavt som blandt de øvrige elever med særlige behov, mens det ligger noget højere i de øvrige 3 år (dog altid tydeligt under det generelle niveau). Igen er det vanskeligt at vurdere, om der er en generel tendens i udviklingen pga. de store udsving i indekset over spørgeskema-runderne.

Deltagelsen i læringsaktiviteter hos elever, der har en tilbageført elev som klassekammerat, er fuldt ud på højde med det generelle niveau. Klassekammerater til tilbageførte elever har således ikke en ringere deltagelse i læringsaktiviteter end alle elever under ét.

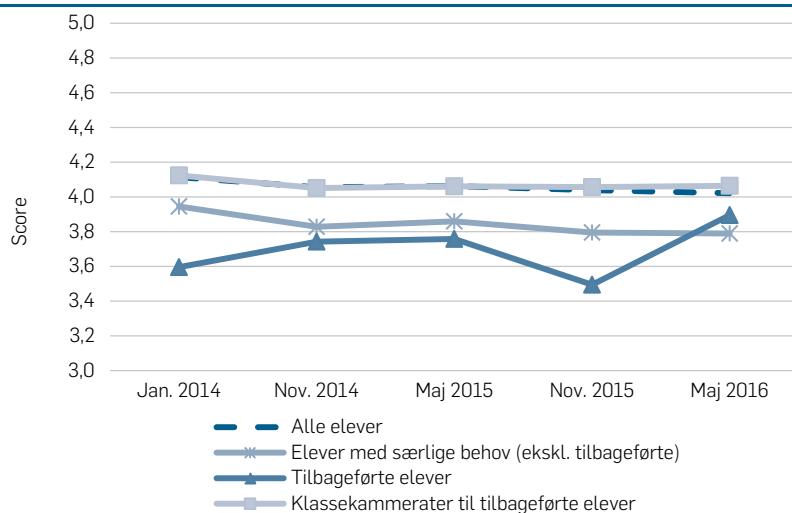
Det overordnede billede med hensyn til deltagelse i læringsaktiviteter ligner det, som vi så for trivsel: Den gennemsnitlige deltagelse er stabilt høj, men tilbageførte elever og særligt de øvrige elever med særlige behov har en vedvarende lavere deltagelse i læringsaktiviteter. Deltagelse i læringsaktiviteter hos elever, der er klassekammerater til tilbageførte elever, er fuldt på højde med det generelle niveau, og dette billede er stabilt over perioden.

ELEVERNES DELTAGELSE I SOCIALE AKTIVITETER I OG UDEN FOR SKOLEN

Elevernes deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen beskrives ved hjælp af et indeks bestående af 3 spørgsmål (se tabel 3.10). Deltagelse i sociale aktiviteter udtrykkes ved, hvor tit man er sammen med klassekammeraterne i frikvarterne og uden for skoletid, og om man deltager i sociale arrangementer i skoleregi. Generelt er der en stabilt høj deltagelse i sociale aktiviteter set for den samlede elevgruppe med et indeks på over 4 ved alle dataindsamlingsrunder (figur 2.5). Der anes dog en svagt faldende tendens over tid, men den er ikke særligt udtalt. Udviklingen kan hænge sammen med, at eleverne i panelet alle er blevet ældre, og at det i sig selv kan påvirke svarmønstrene i en negativ retning. Analyserne i statusnotat 3 viste, at det især er i forhold til den faglige og sociale deltagelse, at alderstrenden er negativ (Arendt m.fl., 2016).

FIGUR 2.5

Deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen blandt elever, der har besvaret spørgeskemaet. Særskilt for udvalgte grupper. Dataindsamlinger 2014-2016. Gennemsnitlig score på indeks med skala fra 1 til 5.

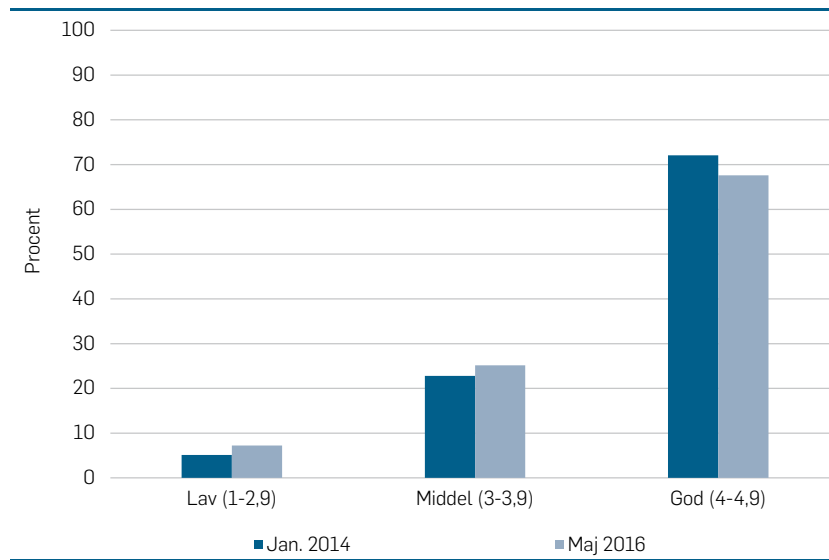
Anm.: Medtaget er alle elever, som har svaret på de 6 spørgsmål, som indgår i indekset (se bilag 1).
Elever med særlige behov er eksklusiv de tilbageførte elever.
Indekset løber fra 1 til 5.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Ser man på, hvor mange elever der har en særligt høj deltagelse (4 eller derover), så er det ved første dataindsamling 72 pct. af alle besvarelserne, og denne andel er faldet med 4 procentpoint over hele perioden, således at 68 pct. i slutningen af perioden angiver særlig høj deltagelse, jf. figur 2.6. Andelen af elever, som angiver lav deltagelse i sociale aktiviteter (under 3), er steget med 2 procentpoint fra 5 pct. til 7 pct. Over skoleårene 2013/14 til 2015/16 er der altså blevet færre elever med god deltagelse i sociale aktiviteter og flere, som kun deltager i ringe omfang. Selv om deltagelsen i de sociale aktiviteter i og uden for skolen er faldet lidt over tid, deltager dog langt de fleste elever helt overordnet set i høj grad i de sociale aktiviteter i og uden for skolen – både ved Inklusionspanelets start og her i afslutningen.

FIGUR 2.6

Deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Dataindsamlinger januar 2014 og maj 2016. Andel elever med hhv. lav, middel og god deltagelse. Procent.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

DELTAGELSE I SOCIALE AKTIVITETER FOR UDVALGTE ELEVGRUPPER

Deltagelsen i sociale aktiviteter blandt elever med særlige behov (ekskl. tilbageførte) ligger i hele perioden under den generelle deltagelse (figur 2.5). Som det eneste ud af de tre indeks er det her dog sådan, at indeksniveauet er højere for de øvrige elever med særlige behov end for tilbageførte elever (på nær ved den sidste dataindsamling). De tilbageførte elever er således længere bagud, hvad angår deltagelse i sociale aktiviteter, end hvad angår både den faglige deltagelse og trivslen. Det gælder ikke den sidste dataindsamling, men ud fra den ene gang kan vi ikke vide, om det er en vedvarende trend. Som for de andre to indeks svinger niveauet dog en del på tværs af dataindsamlingerne, således at det ikke er muligt at spore en klar tendens. Igen er indekxniveauet hos de øvrige elever i klasser med tilbageførte elever stort set på linje med det generelle niveau.

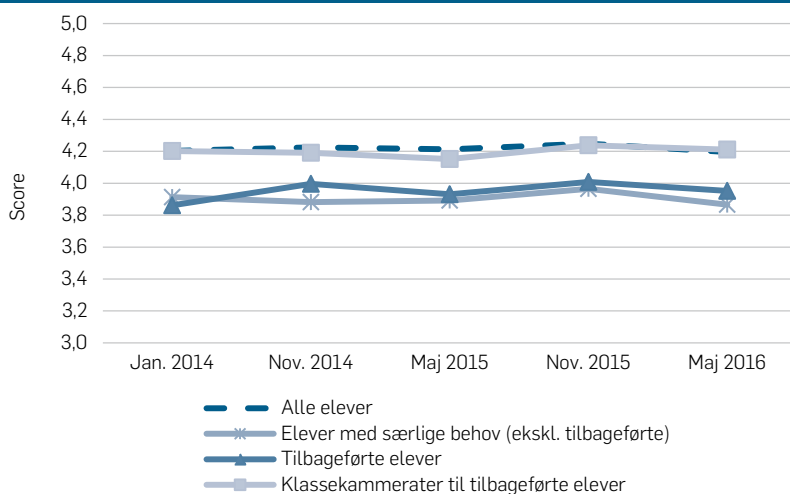
Også i forhold til deltagelse i sociale aktiviteter er det generelle billede således, at deltagelsen i gennemsnit er høj (om end med en svag nedadgående tendens), men at tilbageførte elever og øvrige elever med særlige behov deltager i mindre grad. I modsætning til trivsel og deltagelse i læringsaktiviteter er det dog her de tilbageførte elever, der er særligt udfordrede. Det kan måske skyldes, at de er forholdsvis nye i klassen og stadig befinder sig i en overgangsfase i forhold til særligt den sociale inklusion i klassen.

ELEVERNES MOTIVATION OG ARBEJDSINDSATS

Elevernes motivation og arbejdsindsats beskrives ved hjælp af et indeks bestående af 3 spørgsmål (se tabel 3.3). Elevernes motivation og arbejdsindsats udtrykkes ved, om man er interesseret i at lære noget i skolen, om man får lavet de opgaver, læreren stiller, og aktivitetsniveauet ved gruppearbejde. Generelt ser vi en meget stabil og høj motivation og arbejdsindsats for den samlede elevgruppe. Indekstallet ligger stabilt omkring 4,2 (figur 2.7).

FIGUR 2.7

Motivation og arbejdsindsats blandt elever, der har besvaret spørgeskemaet. Særskilt for udvalgte grupper. Dataindsamlinger 2014-2016. Gennemsnitlig score på indeks med skala fra 1 til 5.

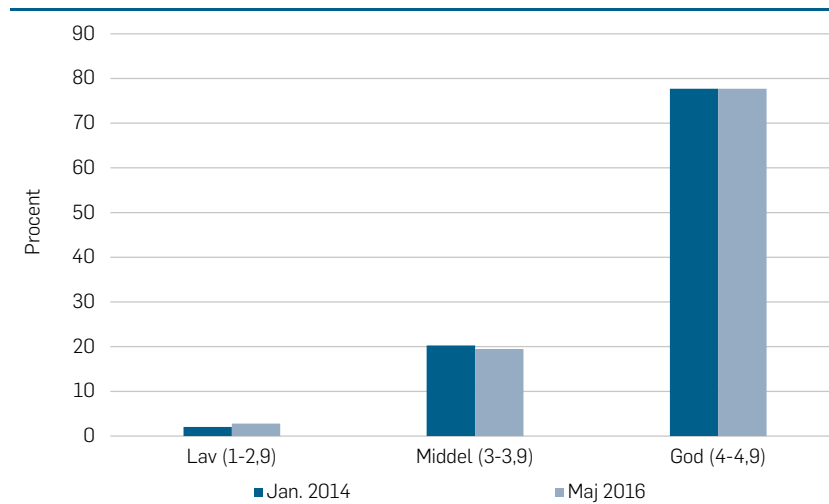
Anm.: Medtaget er alle elever, som har svaret på de 6 spørgsmål, som indgår i indekset (se bilag 1).
Elever med særlige behov er eksklusiv de tilbageførte elever.
Indekset løber fra 1 til 5.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Ser man på udviklingen over tid, har andelen af elever, som siger, at de har en høj motivation og arbejdsindsats (4 eller derover) været helt stabil på 78 pct., jf. figur 2.8. Andelen af elever, som vurderer, at de har en lav motivation og arbejdsindsats (under 3) er steget med 1 procentpoint fra kun 2 pct. i starten af perioden til 3 pct. i slutningen af perioden. Over hele perioden med Inklusionspanelet er andelen af elever med god hhv. ringe motivation tilnærmelsesvist uændret. Langt de fleste elever har således en høj motivation og arbejdsindsats – både ved Inklusionspanelets start og her ved afslutningen.

FIGUR 2.8

Motivation og arbejdsindsats blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Dataindsamlinger januar 2014 og maj 2016. Andel elever med hhv. lav, middel og god motivation/arbejdsindsats. Procent.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

MOTIVATION OG ARBEJDSINDSATS FOR UDVALGTE ELEVGGRUPPER

Motivationen og arbejdsindsatsen hos eleverne med særlige behov (ekskl. tilbageførte) ligger under niveauet for den samlede elevgruppe (figur 2.7). Indekstallet ligger rimeligt stabilt på omkring 3,9 gennem hele perioden mod et generelt gennemsnit på 4,2 for eleverne generelt. De tilbageførte elever ligger også under det generelle niveau, men oplever dog en marginalt større motivation og arbejdsindsats end de øvrige elever med særlige behov (på nær første datanedslag). Klassekammeraterne til tilbageførte elever adskiller sig ikke fra den samlede elevgruppe med hensyn til den oplevede motivation og arbejdsindsats.

Det overordnede billede med hensyn til motivation og arbejdsindsats ligner det, som vi så for trivsel: For den samlede elevgruppe er niveauet stabilt høj, men tilbageførte elever og særligt de øvrige elever med særlige behov har en vedvarende lavere motivation og arbejdsindsats – ifølge deres egne besvarelser i spørgeskemaet. Motivation og arbejdsindsats hos klassekammerater til tilbageførte elever er dog generelt fuldt på højde med niveauet for den samlede elevgruppe.

ELEVERNES FAGLIGE SELVTILLID OG OPLEVELSE AF FAGLIG UDVIKLING

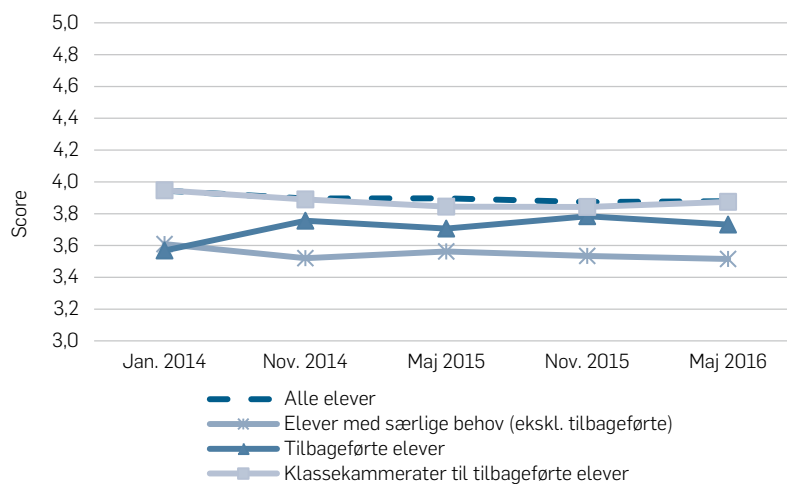
I indekset for elevernes faglige selvtillid og oplevelse af faglig udvikling indgår oplysninger om, hvorvidt eleverne synes, at de fagligt klarer sig godt i skolen, bliver bedre i fagene, læser rigtigt og hurtigt og kan finde

ud af opgaverne, som de får af læreren. Indekset er dannet på baggrund af 4 spørgsmål (se tabel 3.4). Det generelle niveau af elevernes faglige selvtillid og udvikling ligger højt omkring ca. 3,9 i hele perioden (figur 2.9), måske med en lille faldende tendens over tid.

I forhold til udviklingen over tid, så er andelen af elever, som oplever stor faglig selvtillid og udvikling (4 eller derover) faldet med 4 procentpoint fra 60 pct. i starten af perioden til 56 pct. i slutningen af perioden, jf. figur 2.10. Andelen af elever, som oplever en lav faglig selvtillid og udvikling (mindre end 3) er steget fra 5,5 pct. i starten af perioden til 6,5 pct. i slutningen af perioden. Over skoleårene 2013/14 til 2015/16 er der altså blevet færre elever med stor faglig selvtillid og udvikling og flere med lav faglig selvtillid og udvikling.

FIGUR 2.9

Faglig selvtillid og oplevelse af faglig udvikling blandt elever, der har besvaret spørgeskemaet. Særskilt for udvalgte grupper. Dataindsamlinger 2014-2016. Gennemsnitlig score på indeks med skala fra 1 til 5.

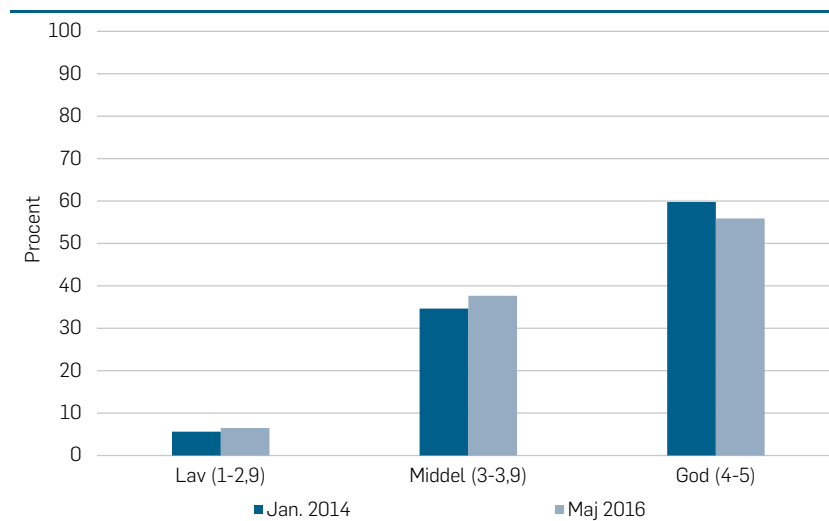

Anm.: Medtaget er alle elever, som har svaret på de 6 spørgsmål, som indgår i indekset (se bilag 1).
Elever med særlige behov er eksklusiv de tilbageførte elever.
Indekset løber fra 1 til 5.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

FIGUR 2.10

Faglig selvtillid og faglig udvikling blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Dataindsamlinger januar 2014 og maj 2016. Andel elever med hhv. lav, middel og god selvtillid og udvikling. Procent.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

FAGLIG SELVTILLID OG OPLEVELSE AF FAGLIG UDVIKLING FOR UDVALGTE ELEVGRUPPER

Ser vi på udviklingen særskilt for udvalgte elevgrupper, ser vi, at eleverne med særlige behov (ekskl. tilbageførte elever) vedvarende oplever lavere faglig selvtillid og faglig udvikling end den samlede elevgruppe (figur 2.9).

Efter et lille dyk fra 1. til 2. dataindsamling ligger indekstallet stabilt omkring 3,5-3,6 resten af perioden.

Efter en stigning i de tilbageførte elevers oplevede faglig selvtillid og udvikling mellem 1. og 2. dataindsamling svinger resten af perioden omkring et niveau mellem 3,7-3,8 på indekset. Hvad angår niveauet for faglig selvtillid og udvikling, ligger de tilbageførte elever dermed mellem de øvrige elever med særlige behov og den samlede elevgruppe. Niveauet for oplevet faglig selvtillid og udvikling hos klassekammeraterne til tilbageførte elever adskiller sig ikke fra den samlede elevgruppe.

Generelt ser vi en høj og stabil faglig selvtillid og udvikling for alle elevgrupperne, med en svag faldende tendens over tid. For de tilbageførte og særligt de øvrige elever med særlige behov er niveauet for faglig selvtillid og udvikling dog noget lavere.

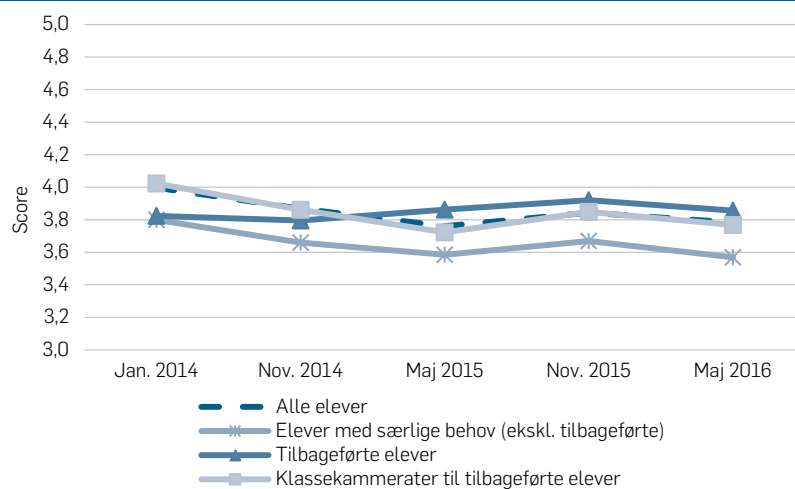
TRIVSEL I LÆRER-ELEVRELATIONEN

Trivslen i lærer-elevrelationen beskrives ved hjælp af et indeks bestående af 5 spørgsmål (se tabel 3.5). Trivslen i lærer-elevrelationen udtrykkes ved, om eleverne er glade for deres lærere, om lærerne behandler eleverne

retfærdigt, om de gør undervisningen spændende, om de griber ind ved mobning og i det hele taget sørger for, at klassen har det godt. Trivslen i lærer-elevrelationen for den samlede elevgruppe er generelt på et højt niveau (figur 2.11). Efter at udvise en faldende tendens i første halvdel af dataindsamlingsperioden ligger niveauet stabilt på det lidt lavere niveau (3,8 på indekset).

FIGUR 2.11

Trivsel i lærer- elevrelationen blandt elever, der har besvaret spørgeskemaet. Særskilt for udvalgte grupper. Dataindsamlinger 2014-2016. Gennemsnitlig score på indeks med skala fra 1 til 5.

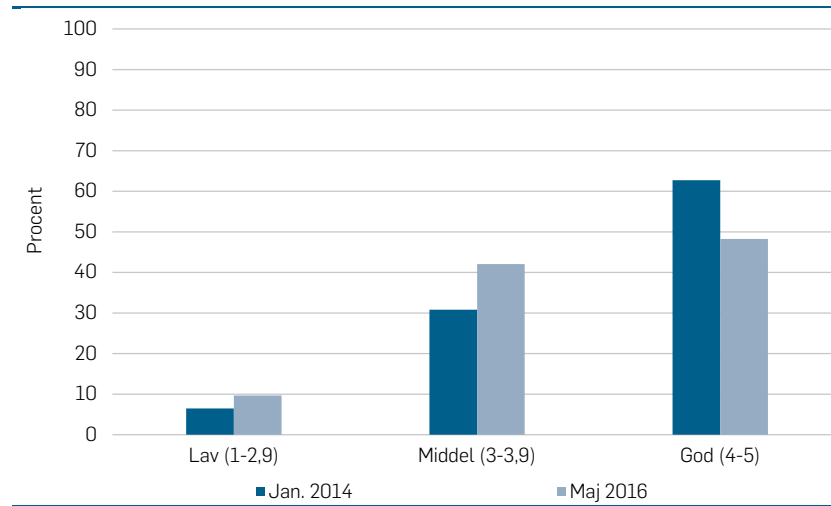
Anm.: Medtaget er alle elever, som har svaret på de 6 spørgsmål, som indgår i indekset (se bilag 1).
 Elever med særlige behov er eksklusiv de tilbageførte elever.
 Indekset løber fra 1 til 5.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Denne tendens ses også, når vi ser på elever med høj hhv. lav trivsel. Andelen af elever med god trivsel (4 eller derover) falder med 14,5 procentpoint fra 63 pct. til 48,5 pct., jf. figur 2.12. Andelen af elever, som oplever en ringe trivsel (mindre end 3) stiger fra 6,5 pct. til 9,5 pct. Over hele perioden med Inklusionspanelet er der således blevet færre elever med god trivsel i lærer-elevrelationen og flere med ringe trivsel. Her ved afslutningen af Inklusionspanelet er det kun knapt halvdelen af den samlede elevgruppe, der oplever god trivsel i lærer-elevrelationen, mens næsten hver tiende oplever ringe trivsel.

FIGUR 2.12

Trivsel i lærer-elevrelationen blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Dataindsamlinger januar 2014 og maj 2016. Andel elever med hhv. lav, middel og god trivsel.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

TRIVSEL I LÆRER- ELEVRELATIONEN FOR UDVALGTE ELEVGRUPPER

Trivslen i lærer-elevrelationen hos eleverne med særlige behov (ekskl. tilbageførte elever) ligger under niveauet for den samlede elevgruppe, men udviklingen over tid følger ellers det samme mønster med et fald i første halvdel af perioden og en stabilisering på det lavere niveau derefter (figur 2.11). De tilbageførte elever ligger i starten af Inklusionspanelet på samme niveau som de øvrige elever med særlige behov, men holder samme niveau resten af dataindsamlingsperioden ud eller oplever måske endda en lille stigning. Tilsammen med faldet hos den samlede elevgruppe betyder det, at trivslen i lærer-elevrelationen hos de tilbageførte elever er (marginalt) højere end det generelle niveau i anden del af dataindsamlingen. Igen adskiller klassekammeraterne til tilbageførte elever sig ikke nævneværdigt fra den samlede elevgruppe.

ELEVERNES OPLEVELSE AF FAGLIG ANERKENDELSE

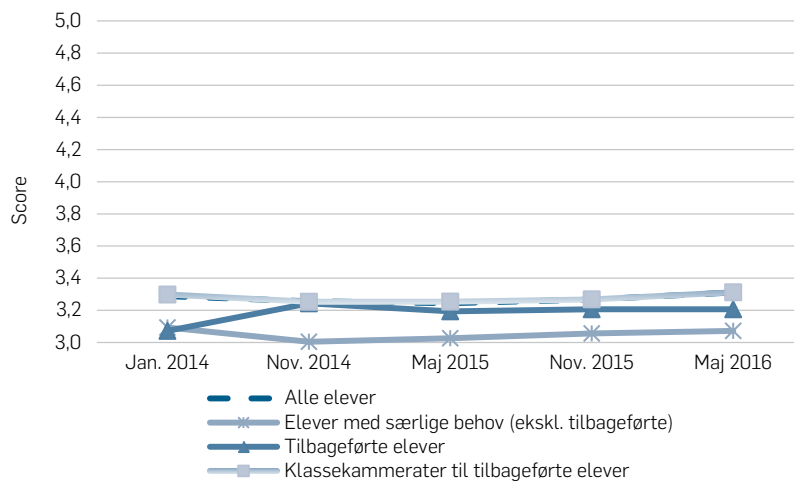
Til at belyse elevernes oplevelse af faglig anerkendelse dannes et indeks på baggrund af 5 spørgsmål, hvor der spørges til, om såvel lærer, som klassekammerater anerkender eleven fagligt (se tabel 3.8). For eksempel spørges der til, om lærerne roser eleven, og om klassekammeraterne spørger om hjælp i timerne.

Som det fremgår af figur 2.13, er indekset for faglig anerkendelse det indeks, hvor niveauet ligger klart lavere end hos alle de øvrige indeks,

vi har undersøgt. Hos den samlede elevgruppe ligger niveau for faglig anerkendelse således (ret stabilt) på omkring 3,3 indekspoint.

FIGUR 2.13

Faglig anerkendelse blandt elever, der har besvaret spørgeskemaet. Særskilt for udvalgte grupper. Dataindsamlinger 2014-2016. Gennemsnitlig score på indeks med skala fra 1 til 5.

Anm.: Medtaget er alle elever, som har svaret på de 6 spørgsmål, som indgår i indekset (se bilag 1).

Elever med særlige behov er eksklusiv de tilbageførte elever. Bemærk, at grafen for "Alle elever" ligger meget tæt op ad grafen for "Klassekammeraterne til tilbageførte elever" og derfor næsten ikke er synlig i figuren.

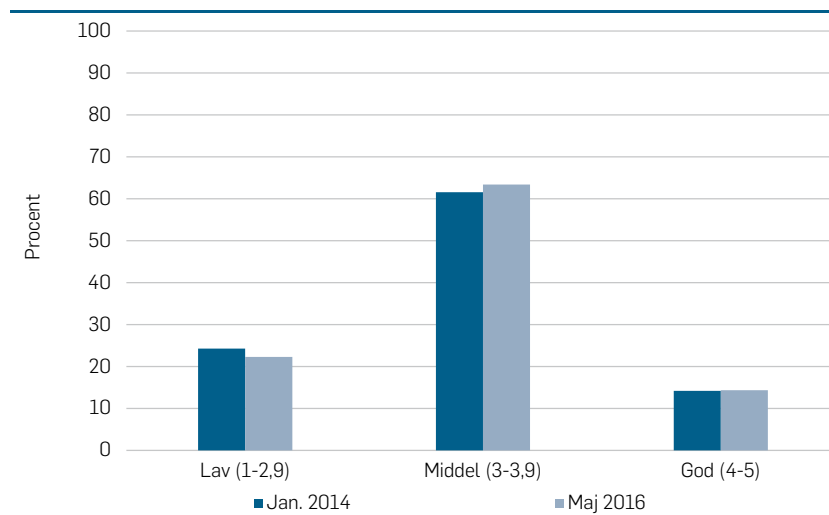
Indekset løber fra 1 til 5.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Ser vi på, hvordan fordelingen udvikler sig over tid, så er andelen af elever, som føler et højt niveau af faglig anerkendelse (4 eller derover) stort set stabilt omkring de 14 pct. både i starten og ved afslutningen af Inklusionspanelets dataindsamlinger, mens andelen af elever, som føler lille faglig anerkendelse (3 eller derunder) er faldet med 2 procentpoint fra 24 pct. i starten til 22 pct. i slutningen af perioden, jf. figur 2.14.

FIGUR 2.14

Faglig anerkendelse blandt elever, der har svaret på spørgeskema. Dataindsamlinger januar 2014 og maj 2016. Andel elever med hhv. lav, middel og god anerkendelse.

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

ELEVERNES OPLEVELSE AF FAGLIG ANERKENDELSE FOR UDVALGTE ELEVGRUPPER

Når vi undersøger udviklingen separat for udvalgte elevgrupper, ser vi, at eleverne med særlige behov (ekskl. tilbageførte) også mht. dette indeks ligger lavere end det generelle niveau (figur 2.13). De oplever et lille nøk nedad i faglig anerkendelse i starten af perioden, men niveauet bevæger sig derefter igen støt opad og slutter på samme niveau, som det startede med. De tilbageførte elever starter ud på samme niveau som de øvrige elever med særlige behov, dvs. noget under det generelle niveau. Omvendt de øvrige elever med særlige behov oplever de tilbageførte elever dog en stigning i faglig anerkendelse i starten af perioden, og de ligger derefter stabilt på et højere niveau end de øvrige elever med særlige behov – et niveau, som ikke er langt fra det generelle niveau. Klassekammeraterne til tilbageførte elever ligger også her helt på niveau med den samlede elevgruppe.

OPSAMLING

I dette kapitel har vi givet et overblik over nogle aspekter af elevernes egen oplevelse af inklusionen i deres hverdag på skolen. Udviklingen på de tre centrale områder, som løbende er blevet fulgt via Inklusionspanelets statusnotater, har vist, at trivsel og deltagelse i læringsaktiviteter –

helt overordnet set for den samlede elevgruppe – er høj og stort set uændret over tid. Deltagelse i sociale aktiviteter er også høj i gennemsnit. Her kan man dog måske spore en svagt faldende tendens, som dog i det mindste delvis skyldes en generel alderstrend, fordi eleverne i Inklusionspanelet er blevet ældre (jf. Arendt m.fl., 2015).

Vi har ikke blot set på gennemsnittet for alle elever, men har også stillet også skarpt på udvalgte elevgrupper. Elever med særlige behov (ekskl. tilbageførte elever) ligger klart under gennemsnittet for den samlede elevgruppe for alle tre indeks. Også her er niveauet stort set det samme over tid, men måske er der også her – ligesom for alle elever under ét – tendens til et lille fald i deltagelse i sociale aktiviteter over tid. Udviklingen for de tilbageførte elever er generelt meget svingende, sandsynligvis fordi gennemsnittet er baseret på et forholdsvis lille datamateriale på mellem 60-160 besvarelser pr. nedslag. Det er derfor vanskeligt at udtale sig om tendenser for denne gruppe. Generelt ligger de tilbageførte elever dog lavere end gennemsnittet for alle elever i forhold til de tre centrale indeks. Analysen viser også, at elever, der er klassekammerater til tilbageførte elever, hverken trives dårligere eller har lavere deltagelse i læringsaktiviteter og sociale aktiviteter end alle elever i gennemsnit.

Vi har også beskrevet udviklingen mht. fire nye dimensioner af elevernes oplevelse af inklusionen i deres hverdag på skolen, som viste, at både motivation og arbejdsindsats og faglig selvtillid og faglig udvikling for den samlede elevgruppe er høj og stort set uændret over tid. Trivsel i lærer-elevrelationen ligger også generelt på et højt niveau, men med faldende tendens gennem første halvdel af perioden med dataindsamlinger. Oplevelse af faglig anerkendelse ligger stabilt på et noget lavere niveau end de øvrige indeks.

Elever med særlige behov (ekskl. tilbageførte elever) ligger også for de fire nye indeks klart under gennemsnittet for den samlede elevgruppe. Udviklingen over tid er ellers den samme som for den samlede elevgruppe med et næsten konstant niveau over tid for motivation og arbejdsindsats, faglig selvtillid og faglig udvikling, og faglig anerkendelse, men faldende trivsel i lærer-elevrelationen i første del af perioden. De tilbageførte elever ligger for alle fire indeks bedre end de øvrige elever med særlige behov. Det er særligt bemærkelsesværdigt, at de tilbageførte elever ikke oplever en faldende trivsel i lærer-elevrelationen som de andre elevgrupper, men en stabil udvikling over tid. I anden halvdel af perioden med dataindsamlinger er trivslen i lærer-elevrelationen endda marginalt højere hos de tilbageførte elever end for den samlede elevgruppe. Overordnet set ligger klassekammeraterne til tilbageførte elever på samme niveau som den samlede elevgruppe.

FAKTORANALYSE

I forbindelse med den endelige afrapportering fra Inklusionspanelet har vi foretaget avancerede statistiske analyser, som skal undersøge de underliggende strukturer og grupperinger af spørgeskemaernes spørgsmål. Dette kapitel gennemgår og dokumenterer, hvordan de anvendte indeks er dannet. Vi foretog først en eksplorativ faktoranalyse for at undersøge, om data belyste en række af de faktorer, som skal afdækkes i forbindelse med afrapporteringen. De endelige indeks blev dannet på baggrund af en konfirmativ faktoranalyse. Disse indeks kan tilsammen afdække, hvordan eleverne trives i skolen.

INTRODUKTION

Eleverne svarer på ca. 60 spørgsmål i hvert spørgeskema, men ikke alle spørgsmål har været med i alle nedslag. Der er kommet nye spørgsmål til, men der er også spørgsmål, som er taget ud af spørgeskemaerne. I alt er der stillet 92 forskellige spørgsmål over de fem nedslag. Langt de fleste af de spørgsmål, som ikke er med i alle dataindsamlinger, er indsamlet til særlige analyser, hvor det ikke har været formålet at indhente information i alle fem dataindsamlinger. 60 pct. af spørgsmålene er stillet i alle fem nedslag.

Vi benytter faktoranalyser til at undersøge, om informationen fra det store antal spørgsmål i Inklusionspanelet kan reduceres ned til nogle få dimensioner eller faktorer, så det bliver lettere at danne sig et mere overordnet billede af, hvordan det går eleverne i den danske folkeskole. Med en faktoranalyse identificerer vi en række underliggende faktorer, også kaldet *latente* faktorer, mellem de udvalgte spørgsmål. En latent fak-

tor kan ikke direkte observeres i data, men afdækkes ved at fortolke og vurdere de såkaldte *faktor-loadings*, som forklarer, hvor meget en faktor kan forklare på en række observerbare spørgsmål (spørgsmålene i selve analysen). Det er disse fortolkninger af observerbart data, som i sidste ende danner baggrund for dannelse af *indeks* på tre eller flere spørgsmål. For yderligere klarhed, se meget enkelt eksempel i boks 3.1.

BOKS 3.1

Eksempel på dannelse af indeks til at afdække to latente faktorer.

En elev bliver bedt om at svare på følgende 4 spørgsmål:

1. Hvad er $35+47$?
2. Hvad er $17-45$?
3. Er *Egern* et navneord?
4. Indsæt det rigtige ord: Manden og _____ kone gik en tur.

Eleven er ikke nødvendigvis bedre til at svare på spørgsmål 1, selvom han er god til spørgsmål 3. Derimod er det sandsynligt, at eleven er bedre til at svare på spørgsmål 1, hvis han er god til spørgsmål 2.

Vi ser, at spørgsmål 1 og 2 dækker over matematiske færdigheder (første latente faktor), hvor 3 og 4 dækker over sproglige færdigheder (anden latente faktor). I stedet for at kigge på resultaterne for hvert spørgsmål kan vi formentlig skabe et bedre overblik over personens færdigheder ved at danne to indeks og fokusere på dem.

Anm.: Dette er et tænkt og forsimplet eksempel, som udelukkende skal fremme forståelsen af den videre analyse.
Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

ANALYSE

Den eksplorative faktoranalyse tager udgangspunkt i dataindsamlingen fra november 2014. Årsagen til dette er, at vi ønskede at følge indeksene over så mange dataindsamlinger som muligt. Spørgsmålene i dataindsamlingen i november 2014, samt hvilke andre dataindsamlinger, de forskellige spørgsmål indgår i, fremgår af tabel 3.1. Der er i alt 67 spørgsmål i dataindsamlingen november 2014, hvoraf 82 pct. af spørgsmålene indgår i alle fem dataindsamlinger. Der er 5 spørgsmål, som ikke var med i første dataindsamling, men som er med fra november 2014 og frem, som omhandler den målrettede undervisning.

TABEL 3.1

Spørgsmål i spørgeskemaet november 2014, samt hvilke øvrige dataindsamlinger, de er med i.

Spørgsmål	Jan. '14	Nov. '14	Jun. '15	Nov. '15	Jun. '16
Er du glad for at gå i skole?	X	X	X	X	X
Er du glad for din klasse?	X	X	X	X	X
Behandler I hinanden godt i klassen?	X	X	X	X	X
Er du glad for dine lærere?	X	X	X	X	X
Behandler dine lærere dig retfærdigt?	X	X	X	X	X
Hvis nogen i din klasse bliver mobbet, gør de voksne noget ved det?	X	X	X	X	X
Gør dine lærere noget for, at alle i klassen skal have det godt?	X	X	X	X	X
Er der en voksen på skolen, som du kan tale med, hvis du har brug for det? (f.eks. hvis du har problemer eller er ked af det)	X	X	X	X	X
Er du interesseret i at lære noget i skolen?	X	X	X	X	X
Bliver du forstyrret af larm i timerne?	X	X	X	X	X
Er dine lærere gode til at gøre undervisningen spændende?	X	X	X	X	X
Får alle i klassen samme opgaver i skolen?	X	X	X	X	X
Hvor ofte er der en ekstra voksen i klassen?	X	X	X	X	X
Hvor enig er du i, at du klarer dig godt fagligt i skolen?	X	X	X	X	X
Hvor meget fravær har du haft indenfor de sidste 2 måneder?	X	X	X	X	X
Tænker du nogen gange på at skifte skole?	X	X	X	X	X
Spørger dine klassekammerater dig om hjælp i timerne?	X	X	X	X	X
Når jeg laver gruppearbejde med mine klassekammerater, får jeg (altid/aldrig) lov til at være med.	X	X	X	X	X
Når jeg ikke kan finde ud af en bestemt ting i skolen, tør jeg godt sige det i klassen	X	X	X	X	X
Mine lærere roser mig	X	X	X	X	X
Fortæller dine klassekammerater dig, når de synes, at du er god i skolen?	X	X	X	X	X
Når jeg selv synes, at jeg har lavet et godt stykke arbejde, synes min lærer det også	X	X	X	X	X
Jeg rækker fingeren op, når læreren stiller et spørgsmål, og jeg kender svaret	X	X	X	X	X
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager jeg	X	X	X	X	X
Når jeg skal samarbejde med mine klassekammerater i skolen, siger jeg (altid/aldrig) noget.	X	X	X	X	X
Når jeg selv synes, jeg er god til noget, synes de andre det også	X	X	X	X	X
Synes du, at du kan finde ud af de opgaver, læreren giver dig?	X	X	X	X	X
Jeg synes, at jeg bliver bedre og bedre i fagene	X	X	X	X	X
Jeg synes, jeg er god til at læse rigtigt og hurtigt	X	X	X	X	X
Når jeg får en opgave i skolen af læreren, plejer jeg (altid/aldrig) få den lavet	X	X	X	X	X
Jeg er rastløs, har svært ved at holde mig i ro i længere tid	X	X	X	X	X
Jeg har tit hovedpine, ondt i maven eller kvalme	X	X	X	X	X
Jeg kan blive meget vred og bliver tit hidsig	X	X	X	X	X
Jeg gør som regel det, jeg får besked på	X	X	X	X	X
Jeg er tit bekymret	X	X	X	X	X
Jeg har altid uro i kroppen. Jeg har svært ved at sidde stille og holde mig i ro. (arme, ben, fingre, hoved eller krop)	X	X	X	X	X
Jeg slås meget. Jeg kan få andre til at gøre, som jeg vil	X	X	X	X	X
Jeg er tit ked af det, trist eller lige ved at græde	X	X	X	X	X
Jeg bliver nemt distraheret. Jeg har svært ved at koncentrere mig	X	X	X	X	X
Jeg bliver utryk i nye situationer. Jeg bliver let usikker på mig selv	X	X	X	X	X
Jeg bliver tit beskyldt for at lyve eller snyde	X	X	X	X	X
Jeg tænker mig om, før jeg gør noget	X	X	X	X	X
Jeg tager ting, som ikke er mine (derhjemme, i skolen eller andre steder)	X	X	X	X	X
Jeg er bange for mange ting. Jeg bliver nemt skræmt	X	X	X	X	X
Jeg gør de opgaver færdige, som jeg begynder på (fx lektier). Jeg er god til at fastholde min opmærksomhed	X	X	X	X	X
Er du sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?	X	X	X	X	X

(Tabellen fortsættes)

TABEL 3.1 FORTSAT

Spørgsmål i spørgeskemaet november 2014, samt hvilke øvrige dataindsamlinger, de er med i.

Spørgsmål	Jan. '14	Nov. '14	Jun. '15	Nov. '15	Jun. '16
Deltager du, når der er sociale arrangementer på skolen? Det kan fx være klassefester eller skovtur med forældre eller andre arrangementer, hvor hele klassen er inviteret.	X	X	X	X	X
Er du sammen med dine klassekammerater uden for skoletiden?	X	X	X	X	X
Går du til noget i fritiden? Fx sport, rollespil eller spille musik mv.	X	X	X	X	X
Får du ekstra støtte i undervisningen i klassen?	X	X	X	X	X
Er der nogen timer, hvor du får ekstra støtte i undervisningen uden for klassen?	X	X	X	X	X
Er du glad for den støtte, du får?	X	X	X	X	X
Føler du, at støtteundervisningen hjælper dig til at blive bedre i skolen?	X	X	X	X	X
Er du kommet til klassen fra en specialskole eller en specialklasse i dette eller sidste skoleår?	X	X	X	X	X
Vi skal tale med nogle elever om, hvordan man trives i skolen og måske kontakter vi dig. Har du lyst til at være med til det?	X	X			
Din lærer har forklaret dig og din klasse lidt om denne undersøgelse, der handler om, hvordan I har det i klassen og hvordan det går i skolen. Vi håber, du vil besvare de spørgsmål, der nu bliver stillet	X	X	X	X	X
Tror du at 'navn på klassekammerat 1' er glad for at gå i skole?		X			
Tror du at 'navn på klassekammerat 2' er glad for at gå i skole?		X			
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager 'navn på klassekammerat 1'?		X			
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager 'navn på klassekammerat 2'?		X			
Jeg ved, hvad min dansk lærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk		X	X	X	X
Min dansk lærer fortæller mig tit, hvordan jeg klarer mig i forhold til de mål, der er i dansk		X	X	X	X
Min dansk lærer fortæller mig tit, hvordan jeg kan blive endnu bedre til dansk		X	X	X	X
Min dansk lærer sørger tit for, at de opgaver jeg får i dansk passer til mit niveau		X	X	X	X
Når vi arbejder i grupper i dansk er det tydeligt, hvad det er, læreren vil have os til at lave		X	X	X	X
Er 'navn på klassekammerat 1' sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?		X			
Er 'navn på klassekammerat 2' sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?		X			

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Det er ikke alle spørgsmålene fra tabel 3.1, som indgår i den videre faktoranalyse. For eksempel indgår 6 spørgsmål kun i ét nedslag, fordi de er del af en særlig subanalyse om klassekammeraterne vurdering af trivsel og deltagelse i folkeskolen. De 6 spørgsmål er derfor ikke del af kernen af Inklusionspanelets survey over tid. Vi undersøger også spørgsmålenes *unikke variation*. Unik variation er et tal mellem 0 og 1, som beskriver, hvor meget af spørgsmålets variation, som er unikt for dette spørgsmål. En unik variation på 0,6 betyder således, at 60 pct. af variansen i spørgsmålet ikke er delt med andre spørgsmåls variation. Jo tættere den unikke variation er på 1, jo mindre bidrager spørgsmålet til modellen, jo mindre mening giver det at medtage det i et indeks. Alle spørgsmålenes

unikke variation kan ses i bilagstabel B1.1. Den største unikke variation er på 0,58, og den mindste er på 0,28. Vi udelukker altså ikke nogle spørgsmål på baggrund af deres unikke variation, da alle spørgsmål i mindre eller større grad ser ud til at bidrage til modellen.

En række af spørgsmålene er fra det såkaldte Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), hvor de allerede indgår i indeks, som er internationalt anerkendt og anvendt, hvorfor disse spørgsmål ikke indgår.

De fleste spørgsmål har fem svarkategorier, hvor ”ved ikke” ikke er medtaget. At medtage ”ved ikke” giver kun mening, hvis det naturligt indgår ”hierarkisk” i forhold til de andre svarkategorier. Et enkelt spørgsmål ”Er der en voksen på skolen, som du kan tale med, hvis du har brug for det? (fx hvis du har problemer eller er ked af det)” benytter sig af ”ja”, ”nej” og ”ved ikke”. Det er ikke naturligt, at ”ved ikke” er bedre eller værre end ”ja” eller ”nej”, og 30 pct. af eleverne har svaret ”ved ikke”. Der kan være mange årsager til, at så mange har svaret ”ved ikke”, men en plausibel årsag kunne være, at de 30 pct. ikke har haft behov for at opsøge en lærer grundet problemer. Dette spørgsmål medtages ikke i faktoranalysen, da ”ved ikke” vil blive kodet som manglende svar. Spørgsmålene vedrørende støtte er rettet mod de elever, for hvem det har relevans. Derfor er disse spørgsmål i sagens natur heller ikke universelle og dermed ikke med i analysen. Dette betyder, at 38 spørgsmål indgår i den videre analyse.

Vi foretager nu faktoranalysen med det reducerede antal spørgsmål. Tabel 3.2 viser *faktorloadings*. Faktorloadings udtrykker, hvor meget en faktor kan forklare på et givent spørgsmål. Jo højere en faktorloading, jo mere relevant er spørgsmålet, og jo mere af variationen i spørgsmålet forklares af den underliggende faktor. Vi har kun vist loadings på over $\pm 0,2$. Dette er gjort for at lette overblikket over, hvilke spørgsmåls variation, som forklares af hvilke underliggende faktorer. Vi kan se, at der er 8 faktorer, som forklares af forskellige spørgsmål.

TABEL 3.2

Faktorloadings for en model med 38 spørgsmål.

	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4	Faktor 5	Faktor 6	Faktor 7	Faktor 8	Unik var.
Er du glad for at gå i skole?	0,25	0,33	0,40						0,49
Er du glad for din klasse?			0,73						0,37
Behandler I hinanden godt i klassen?		0,24	0,62						0,51
Er du glad for dine lærere?		0,73							0,42
Behandler dine lærere dig retfærdigt?		0,71							0,43
Hvis nogen i din klasse bliver mobbet, gør de voksne så noget ved det?		0,56	0,26						0,55
Gør dine lærere noget for, at alle i klassen skal have det godt?		0,62							0,47
Er du interesseret i at lære noget i skolen?	0,45	0,34							0,56
Bliver du forstyrret af larm i timerne?			-0,58						0,63
Er dine lærere gode til at gøre undervisningen spændende?		0,66							0,47
Får alle i klassen samme opgaver i skolen?								-0,66	0,53
Hvor ofte er der en ekstra voksen i klassen?								0,74	0,44
Hvor enig er du i, at du klarer dig godt fagligt i skolen?	0,67								0,44
Hvor meget fravær har du haft indenfor de sidste 2 måneder?							0,57		0,64
Tænker du nogen gange på at skifte skole?		-0,25	-0,61						0,51
Spørger dine klassekammerater dig om hjælp i timerne?					0,54				0,56
Når jeg laver gruppearbejde med mine klassekammerater, får jeg (altid/aldrig) lov til at være med.			0,43		0,28				0,54
Når jeg ikke kan finde ud af en bestemt ting i skolen, tør jeg godt sige det i klassen						0,70			0,44
Mine lærere roser mig.		0,37			0,49				0,47
Fortæller dine klassekammerater dig, når de synes, at du er god i skolen?					0,72				0,42
Når jeg selv synes, at jeg har lavet et godt stykke arbejde, synes min lærer det også		0,30			0,46				0,51
Jeg rækker fingeren op, når læreren stiller et spørgsmål, og jeg kender svaret						0,71			0,40
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager jeg						0,76			0,35
Når jeg skal samarbejde med mine klassekammerater i skolen, siger jeg (altid/aldrig) noget.	0,31					0,39			0,47
Når jeg selv synes, jeg er god til noget synes de andre det også.	0,26				0,56				0,48
Synes du, at du kan finde ud af de opgaver, læreren giver dig?	0,67								0,42
Jeg synes, at jeg bliver bedre og bedre i fagene	0,47								0,53
Jeg synes, jeg er god til at læse rigtigt og hurtigt	0,73								0,50
Når jeg får en opgave i skolen af læreren, plejer jeg (altid/aldrig) få den lavet	0,60						0,22		0,49
Er du sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?			0,50				0,33		0,52

(Tabellen fortsættes)

TABEL 3.2 FORTSAT

Faktorloadings for en model med 38 spørgsmål.

	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4	Faktor 5	Faktor 6	Faktor 7	Faktor 8	Unik var.
Deltager du, når der er sociale arrangementer på skolen?							0,59		0,57
Er du sammen med dine klassekammerater uden for skoletiden?			0,37		0,24		0,48		0,46
Går du til noget i fritiden? Det kan f.eks. være sport, rollespil eller spille musik mv.							0,56		0,63
Jeg ved, hvad min dansklærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk	0,40			0,54					0,48
Min dansklærer fortæller mig tit, hvordan jeg klarer mig i forhold til de mål, der er i dansk				0,80					0,33
Min dansklærer fortæller mig tit, hvordan jeg kan blive endnu bedre til dansk				0,80					0,34
Min dansklærer sørger tit for, at de opgaver jeg får i dansk passer til mit niveau				0,59				0,21	0,48
Når vi arbejder i grupper i dansk er det tydeligt, hvad det er, læreren vil have os til at lave	0,23			0,46					0,57

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Med den statistiske analyse forsøger vi at forstå mønstrene mellem spørgsmål og faktorer. Det er dog i sidste ende en vurdering, som hviler på teori og tidligere undersøgelser, som ligger til grund for, hvilke indeks vi danner.

Herefter foretager vi den konfirmative analyse, hvor vi undersøger Faktor 1 til og med Faktor 8 fra tabel 3.2 hver for sig.

Faktor 1 kunne umiddelbart afdækkes af hele 11 spørgsmål, men ikke alle spørgsmål forklarer lige meget, hvorfor vi allerede har en indikation om, at ikke alle spørgsmål kan forklare det endelige indeks. Derudover indgår flere af spørgsmålene også i andre faktorer, som de forklarer bedre. Vi ender med at dele Faktor 1 op i to indeks, som kan ses i tabel 3.3 og tabel 3.4. Ved at undersøge ordlyden af de enkelte spørgsmål, samt spørgsmålenes forklaringssevne for den underliggende variabel, har vi navngivet de to indeks: Elevernes motivation og arbejdsindsats og Elevernes faglige selvtillid og oplevelse af faglig udvikling.

TABEL 3.3

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: elevernes motivation og arbejdsindsats.

Spørgsmål	Faktorloading
Er du interesseret i at lære noget i skolen?	0,74
Når jeg skal samarbejde med mine klassekammerater i skolen, siger jeg (al- tid/aldrig) noget.	0,72
Når jeg får en opgave i skolen af læreren, plejer jeg (altid/aldrig) få den lavet	0,79

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Der er generelt tale om stor og lige forklaringskraft for de medtagne spørgsmål.

TABEL 3.4

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: elevernes faglige selvtillid og oplevelse af faglig udvikling.

Spørgsmål	Faktorloading
Hvor enig er du i, at du klarer dig godt fagligt i skolen?	0,79
Synes du, at du kan finde ud af de opgaver, læreren giver dig?	0,80
Jeg synes, at jeg bliver bedre og bedre i fagene	0,73
Jeg synes, jeg er god til at læse rigtigt og hurtigt	0,68

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

I Faktor 2 indgår 9 spørgsmål med mere eller mindre forklaringskraft og 3 af spørgsmålene forklarer andre faktorer bedre. Vi undersøger de 5 spørgsmål, som alene forklarer denne faktor.

TABEL 3.5

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: trivsel i lærer- elevrelation.

Spørgsmål	Faktorloading
Er du glad for dine lærere?	0,77
Behandler dine lærere dig retfærdigt?	0,76
Hvis nogen i din klasse bliver mobbet, gør de voksne noget ved det?	0,68
Gør dine lærere noget for, at alle i klassen skal have det godt?	0,74
Er dine lærere gode til at gøre undervisningen spændende?	0,73

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

I tabel 3.5 ser vi, at der er stor og lige forklaringskraft i de medtagne spørgsmål. Ud fra ordlyden af de medtagne spørgsmål ses det, at dette indeks udtrykker elevernes trivsel i lærer-elevrelationen.

Faktor 3 har 8 spørgsmål, som bidrager forklarende til den bagvedliggende faktor. Ved at undersøge spørgsmålene får vi et indeks på 6 spørgsmål, som beskriver elevernes trivsel i skolen. De 2 spørgsmål, som ikke er medtaget, har større forklaringskraft i et andet indeks.

TABEL 3.6

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: elevernes trivsel i skolen.

Spørgsmål	Faktorloading
Er du glad for at gå i skole?	0,71
Er du glad for din klasse?	0,81
Behandler I hinanden godt i klassen?	0,69
Bliver du forstyrret af larm i timerne?	-0,52
Tænker du nogen gange på at skifte skole?	-0,72
Når jeg laver gruppearbejde med mine klassekammerater, får jeg (altid/aldrig) lov til at være med.	0,59

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Tabel 3.6 viser, at der er god forklaringskraft for de medtagne spørgsmål. Det er især spørgsmålene til, om eleven er glad at gå i skole, glad for sin klasse, og hvorvidt eleven nogen gange tænker på at skifte skole, som er forklarende for elevernes trivsel i skolen.

Faktor 4 består af 5 spørgsmål, som ret tydeligt afdækker spørgsmål omhandlende målrettet undervisning. De er tiltænkt som et spørgsmålsbatteri, og elevernes besvarelser viser, at de også er blevet opfattet sådan.

TABEL 3.7

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: målrettet undervisning.

Spørgsmål	Faktorloading
Jeg ved, hvad min dansklærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk	0,69
Min dansklærer fortæller mig tit, hvordan jeg klarer mig i forhold til de mål, der er i dansk	0,78
Min dansklærer fortæller mig tit, hvordan jeg kan blive endnu bedre til dansk	0,76
Min dansklærer sørger tit for, at de opgaver jeg får i dansk passer til mit niveau	0,69
Når vi arbejder i grupper i dansk er det tydeligt, hvad det er, læreren vil have os til	0,63

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Tabel 3.7 viser stor forklaringskraft for alle 5 spørgsmål, hvor især spørgsmålet om de nedsatte mål for undervisningen er forklarende.

Faktor 5 består af 5 spørgsmål, og nogle spørgsmål kan også forklare andre faktorer, men forklaringssevnen er højest i faktor 5. Spørgsmålene kan sammen belyse elevernes oplevelse af faglig anerkendelse – fra både lærere og klassekammerater.

TABEL 3.8

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: elevernes oplevelse af faglig anerkendelse.

Spørgsmål	Faktorloading
Spørger dine klassekammerater dig om hjælp i timerne?	0,58
Mine lærere roser mig.	0,70
Fortæller dine klassekammerater dig, når de synes, at du er god i skolen?	0,70
Når jeg selv synes, at jeg har lavet et godt stykke arbejde, synes min lærer det også	0,73
Når jeg selv synes, jeg er god til noget, synes mine kammerater det også	0,74

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Faktor 6 består af 4 spørgsmål, som alle har rigtigt god forklaringskraft. Af tabel 3.9 ses det, at alle spørgsmål har en høj og ens forklaringskraft.

TABEL 3.9

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: elevernes deltagelse i læringsaktiviteter.

Spørgsmål	Faktorloading
Når jeg ikke kan finde ud af en bestemt ting i skolen, tør jeg godt sige det i klassen	0,70
Jeg rækker fingeren op, når læreren stiller et spørgsmål, og jeg kender svaret	0,75
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager jeg	0,79
Når jeg skal samarbejde med mine klassekammerater i skolen, siger jeg (al- tid/aldrig) noget.	0,71

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Faktor 7 består i udgangspunktet af 5 spørgsmål. Undersøger vi disse spørgsmål nærmere, reduceres det endelige indeks til 3 spørgsmål. Som

det fremgår af tabel 3.10, har de 3 spørgsmål en rimelig god forklaringskraft, og der er en tydelig sammenhæng mellem spørgsmålene.

TABEL 3.10

Faktoranalyse for spørgsmål til at afdække: elevernes deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen.

Spørgsmål	Faktorloading
Er du sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?	0,78
Deltager du, når der er sociale arrangementer på skolen? Det kan fx være klassefester eller skovtur med forældre eller andre arrangementer, hvor hele klassen er inviteret	0,61
Er du sammen med dine klassekammerater uden for skoletiden?	0,79

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

Af tabel 3.2 fremgår det, at ”Hvor meget fravær har du haft inden for de sidste 2 måneder?” og ”Går du til noget i fritiden? Det kan fx være sport, rollespil eller spille musik mv.”, kunne indgå i dette indeks, men når faktoren undersøges nærmere, har disse to spørgsmål meget svag forklaringskraft. De står alene og indgår ikke umiddelbart. Deres unikke variation var også blandt de største (0,63 og 0,64). Disse to spørgsmål indgår derfor ikke i et indeks. Der forekommer også en Faktor 8 i tabellen, hvor 3 spørgsmål har forklaringskraft. Spørgsmålet ”Jeg ved, hvad min dansk-lærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk” indgår langt bedre i indekset om målrettet undervisning, mens de to resterende spørgsmål ikke alene giver mening i et indeks. Undersøger vi spørgsmålene i forbindelse med de andre indeks, passer de heller ikke ind. Spørgsmålene ”Får alle i klassen samme opgaver i skolen?” og ”Hvor ofte er der en ekstra voksen i klassen?” indgår derfor ikke i nogen indeks.

OPSAMLING

Faktoranalysen kombineret med faglig erfaring har vist, at der kan dannes otte indeks, som belyser flere vigtige aspekter i, hvordan elevernes oplever deres hverdag i folkeskolen. De otte indeks viser følgende otte elevmål:

1. Elevernes motivation og arbejdsindsats
2. Elevernes faglige selvtillid og oplevelse af faglig udvikling
3. Trivsel i lærer- elevrelationen
4. Trivsel i skolen
5. Målrettet undervisning
6. Elevernes oplevelse af faglig anerkendelse
7. Elevernes deltagelse i læringsaktiviteter
8. Elevernes deltagelse i sociale aktiviteter i og uden for skolen.

Indekset omkring målrettet undervisning er ikke afrapporteret i dette notat, da det ikke direkte afspejler elevernes trivsel, deltagelse, motivation mm., men snarere lærernes måde at undervise på.

BILAG

BILAG 1 UNIK VARIATION FOR SPØRGSMÅLENE I DATA-INDSAMLINGEN NOVEMBER 2014

I dette bilag ses hvert spørgsmåls unikke variation, som kan benyttes som eksklusionskriterie og generelt vurdering af spørgsmålene.

BILAGSTABEL B1.1

Unik variation for samtlige spørgsmål i dataindsamlingen november 2014

Spørgsmål	Unik var.
Jeg bliver tit beskyldt for at lyve eller snyde	0,59
Jeg er bange for mange ting. Jeg bliver nemt skræmt	0,58
Deltager du, når der er sociale arrangementer på skolen? Det kan fx være klassefester eller skovtur med forældre eller andre arrangementer, hvor hele klassen er inviteret	0,55
Spørger dine klassekammerater dig om hjælp i timerne?	0,54
Når jeg laver gruppearbejde med mine klassekammerater, får jeg (altid/aldrig) lov til at være med.	0,52
Går du til noget i fritiden? Det kan fx være sport, rollespil eller spille musik mv.	0,51
Jeg kan blive meget vred og bliver tit hidsig	0,51
Når vi arbejder i grupper i dansk er det tydeligt, hvad det er, læreren vil have os til at lave	0,49
Når jeg selv synes, at jeg har lavet et godt stykke arbejde, synes min lærer det også	0,49
Når jeg ikke kan finde ud af en bestemt ting i skolen, tør jeg godt sige det i klassen	0,49
Jeg gør som regel det, jeg får besked på	0,48
Når jeg får en opgave i skolen af læreren, plejer jeg (altid/aldrig) få den lavet	0,48
Jeg rækker fingeren op, når læreren stiller et spørgsmål, og jeg kender svaret	0,48
Jeg synes, jeg er god til at læse rigtigt og hurtigt	0,48
Er du interesseret i at lære noget i skolen?	0,48
Min dansklærer sørger tit for, at de opgaver jeg får i dansk, passer til mit niveau	0,47
Når jeg skal samarbejde med mine klassekammerater i skolen, siger jeg (altid/aldrig) noget.	0,47
Jeg bliver utryk i nye situationer. Jeg bliver let usikker på mig selv	0,47
Når jeg selv synes, jeg er god til noget, synes mine kammerater det også.	0,46
Jeg har tit hovedpine, ondt i maven eller kvalme	0,46
Tænker du nogen gange på at skifte skole?	0,45
Hvis nogen i din klasse bliver mobbet, gør de voksne så noget ved det?	0,44
Jeg tænker mig om, før jeg gør noget	0,44

BILAGSTABEL B1.1 FORTSAT

Unik variation for samtlige spørgsmål i dataindsamlingen november 2014

Spørgsmål	Unik var.
Jeg er tit bekymret	0,44
Jeg bliver nemt distraheret. Jeg har svært ved at koncentrere mig	0,43
Hvor ofte er der en ekstra voksen i klassen?	0,43
Jeg synes, at jeg bliver bedre og bedre i fagene	0,43
Hvor meget fravær har du haft indenfor de sidste 2 måneder?	0,43
Jeg ved, hvad min dansklærer forventer, at jeg skal vide og kunne i dansk	0,43
Er dine lærere gode til at gøre undervisningen spændende?	0,43
Hvor enig er du i, at du klarer dig godt fagligt i skolen?	0,42
Jeg gør de opgaver færdige som jeg begynder på (fx lektier). Jeg er god til at fastholde min opmærksomhed	0,42
Jeg tager ting, som ikke er mine (derhjemme, i skolen eller andre steder)	0,42
Er 'navn på klassekammerat' sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?	0,42
Er du glad for dine lærere?	0,42
Behandler I hinanden godt i klassen?	0,41
Vi skal tale med nogle elever om, hvordan man trives i skolen og måske kontakter vi dig. Har du lyst til at være med til det?	0,41
Bliver du forstyrret af larm i timerne?	0,41
Er du sammen med dine klassekammerater uden for skoletiden?	0,41
Er du sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?	0,41
Mine lærere roser mig	0,40
Er der en voksen på skolen, som du kan tale med, hvis du har brug for det? (fx hvis du har problemer eller er ked af det)	0,40
Føler du, at støtteundervisningen hjælper dig til at blive bedre i skolen?	0,40
Jeg er rastløs, har svært ved at holde mig i ro i længere tid	0,40
Jeg slås meget. Jeg kan få andre til at gøre, som jeg vil	0,39
Er du glad for den støtte, du får?	0,39
Får alle i klassen samme opgaver i skolen?	0,39
Gør dine lærere noget for, at alle i klassen skal have det godt?	0,39
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager jeg	0,39
Synes du, at du kan finde ud af de opgaver, læreren giver dig?	0,38
Er du glad for at gå i skole?	0,38
Jeg er tit ked af det, trist eller lige ved at græde	0,38
Jeg har altid uro i kroppen. Jeg har svært ved at sidde stille og holde mig i ro (arme, ben, fingre, hoved eller krop)	0,37
Behandler dine lærere dig retfærdigt?	0,37
Fortæller dine klassekammerater dig, når de synes, at du er god i skolen?	0,37
Er du kommet til klassen fra en specialskole eller en specialklasse i dette eller sidste skoleår?	0,36
Min dansklærer fortæller mig tit, hvordan jeg klarer mig i forhold til de mål, der er i dansk	0,35
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager 'navn på klassekammerat'?	0,34
Er du glad for din klasse?	0,34
Tror du at 'navn på klassekammerat' er glad for at gå i skole?	0,33
Når vi diskuterer ting i timerne, deltager 'navn på klassekammerat'?	0,33
Er 'navn på klassekammerat' sammen med de andre fra klassen i frikvartererne?	0,31
Tror du at 'navn på klassekammerat' er glad for at gå i skole?	0,31
Min dansklærer fortæller mig tit, hvordan jeg kan blive endnu bedre til dansk	0,29
Får du ekstra støtte i undervisningen i klassen?	0,29
Er der nogen timer, hvor du får ekstra støtte i undervisningen uden for klassen?	0,28

Kilde: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Inklusionspanelet.

LITTERATUR

- Arendt, K.S., C.P. Christensen & C.P. Nielsen (2015): *Inklusionspanelet – statusnotat 3*. SFI-notat. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Baviskar, S., C. Brørup, N. Egelund, M. Lausten & M. Lynggaard (2014): *Dokumentationsprojektet: Kommunernes omstilling til øget inklusion pr. marts 2014*. Aarhus. Institut for Uddannelse og Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet.
- Christensen, C.P. & C.P. Nielsen (2015): *Inklusionspanelet: Et forskningsprojekt om inklusion af elever med særlige behov i den almindelige undervisning – statusnotat 2*. SFI-notat. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- DCUM (2015): Velkommen til Termometeret. Tilgængelig på: <http://dcum.dk/undervisningsmiljoe/termometeret-0>. Besøgt 18-10-2016.
- Goodman, R. (1997): "The Strengths and Difficulties Questionnaire: a Research Note." *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), s. 581-6.
- Lynggaard, M. & M. Lausten (2014): *Inklusionspanelet – statusnotat 1*. SFI-notat. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.